

EKONOMICKÁ INFORMÁCIA O TERITÓRIU

Srbská republika



Všeobecné informácie o krajine

I. ZÁKLADNÉ EKONOMICKÉ INFORMÁCIE

a) Základná charakteristika hospodárstva

Za ostatné roky sa Srbsko zmenilo na krajinu s nízkou infláciou a stabilne rastúcou ekonomikou s vyváženou fiškálnou pozíciou, poklesom verejného dlhu, výrazným znížením vonkajšej nerovnováhy a oživením trhu práce, čo pomohlo srbskému hospodárstvu pohotovo reagovať na pretrvávajúce výzvy.

Srbsko každoročne vylepšuje svoju pozíciu na západnom Balkáne (ZB). Pokiaľ ide o ekonomiku, veľa vecí sa mení, ale žiaľ v niektorých oblastiach prebiehajú zmeny pomaly. Zmeny vo verejnom obstarávaní sú obzvlášť pomalé a korupcia stále veľmi výrazne poškodzuje hospodárske ukazovatele. Toto je obzvlášť dôležité zmeniť pre dosiahnutie lepších hospodárskych výsledkov. Väčšina ukazovateľov makroekonomickej stability je dobrá, aj keď existujú nerovnováhy, ktoré by v prípade pretrvávania v nadchádzajúcich rokoch mohli destabilizovať hospodárstvo.

Reštrukturalizácia štátnych podnikov a verejného sektora je stále pomalá a neuskutočnilo sa nič pre zlepšenie hospodárskeho prostredia, s výnimkou príležitostných dôvodov, aby aspoň čiastočne vláda splnila svoje záväzky voči EÚ – čo znamená, že sa reštrukturalizácia nejaví ako priorita srbskej vlády.

Celková ekonomická aktivita Srbska v r. 2020 vyjadrená reálnym pohybom hrubého domáceho produktu (HDP) zaznamenala **pokles o 1,1%** v porovnaní s r. 2019 čo bolo jedným z najlepších výsledkov v Európe. Srbsko sa umiestnilo na 5. pozíciu hneď po Írsku a Turecku, ktoré mali pozitívny HDP, a po Nórsku a Litve, ktoré mali HDP na úrovni -0,8%. Aktuálny celkový HDP Srbska je 52 mld. USD.

Podľa štatistík pokles nebol spôsobený sektormi výmeny (poľnohospodárstvo, priemysel) ale sektormi služieb, ktoré najviac boli ovplyvnené pandémiou (cestovný ruch, hotelierstvo, doprava). Brutto investície do základného kapitálu v r. 2020 vykazujú reálny pokles o 2,8% v porovnaní s minulým rokom. Poľnohospodárska výroba zaznamenala rast o 4,4% podobne ako aj priemyselná výroba o 0,2%, maloobchod o 5% a telekomunikácie až 15,1%. Hodnota dodaných prác v stavebníctve zaznamenala reálny pokles o 4,3%, zatiaľ čo najväčší pokles sa vyskytol v počtoch ubytovania turistov o 37,5%, v sektore ubytovacích a stravovacích služieb o 26,8% a v sektore dopravy a skladovania o 33,4%. Zahraničný obchod Srbska v r. 2020 zaznamenal pokles vývozu o 3,5% a pokles dovozu o 3%.

V r. 2020 sa zvýšila aj úroveň zamestnanosti a v Q3 zamestnanosť bola 49,9%, zatiaľ čo nezamestnanosť bola na úrovni 9%. Platy bez daní a príspevkov sa nominálne zvýšili o 9,4% a reálne o 7,7%. Ročná úroveň inflácie v r. 2020 dosiahla 1,2%.

Prezident Srbska A. Vučić vyhlásil, že v r. 2021 Srbsko bude mať najväčší rast HDP, a to 6%. Už koncom apríla 2021 Svetová banka a MMF zmenili prognózy zo začiatku roka (rast HDP Srbska o 3,1%) a rátajú s reálnym rastom HDP Srbska v r. 2021 o 5%. Takmer polovicu srbského HDP tvoria investície a projekty v stavebníctve (cca. 23 mld. EUR).

K zlepšeniu fiškálneho výhľadu v posledných štyroch rokoch došlo fiškálnou konsolidáciou na strane výdavkov a masívnym rastom výnosov z dôvodu rastu HDP a lepším výberom daní.

Repatriácie dividend a úrokov zahraničných investorov predstavujú asi 5% HDP. To čiastočne kompenzuje prebytok 4% HDP v službách vrátane cestovného ruchu, dopravy a 9% finančných prevodov od emigrujúcich srbov. Zostávajúci deficit bežného účtu je z veľkej časti financovaný PZI 6,7%, najmä v priemysle, nehnuteľnostiach a distribúcii, ale aj zahraničným financovaním dopravnej a energetickej infraštruktúry, najmä z Číny prostredníctvom iniciatívy Belt and Road.

Štátny dlh Srbska na konci roka 2020 dosiahol 26,66 mld. EUR, čo predstavuje 56,8% HDP krajiny. V porovnaní s koncom roka 2019 je úroveň verejného dlhu v nominálnom vyjadrení vyššia o 30 mil. EUR a jeho podiel na HDP je podľa MF SRB vyšší o takmer 5%.

Ku koncu marca 2021 dosiahol **verejný dlh** Srbska hodnotu **28,1 mld. eur**, čo predstavuje nárast cca. 1,1 mld. EUR v porovnaní s rovnakým obdobím v roku 2020. Táto situácia je výsledkom zadlžovania prostredníctvom vydávania eurodlhopisov, ako reakcia na finančné potreby domáceho hospodárstva postihnutého pandémiou, ale aj používania princípu helikoptérových peniazi. Verejný dlh, najmä jeho vonkajší komponent, sa zvyšuje realizáciou nových infraštruktúrnych projektov, ale aj novými investíciami tohto druhu realizovaných na základe úverov. Z toho vyplýva, že vonkajší verejný dlh Srbska ku koncu marca 2021 bol 16,5 mld. eur, čo je o 8,6% viac než to bolo v decembri 2020.

Vzhľadom na výrazný nárast výšky verejného dlhu zhoršil sa aj kvantitatívny vzťah medzi dlhom a štátnym HDP. Na konci marca 2021 on bol na úrovni 55,7% a mesiac pred tým na úrovni 53,5%. Experti upozorňujú, že o niekoľko rokov Srbsko by sa mohlo dostať na úroveň vysoko zadlženej krajiny, ak sa nezavedú včasné a inakšie kroky v ekonomickej politike krajiny. Vzhľadom na to, že ekonomický rast krajiny sa aj tento rok rovnako ako aj v predchádzajúcich rokoch zakladá na stavebníctve logickou otázkou je čo sa stane keď sa realizácia týchto projektov ukončí a na čom sa bude zakladať ekonomický rast krajiny bez čoho nebude možné splácať prevzaté úverové záväzky. Aby sa krajina tomu vyhla je nevyhnutné spraviť radikálne zmeny v samotnom systéme fungovania spoločnosti prostredníctvom zásad právneho štátu až po zmeny v súčasnej hospodárskej politike, od netransparentných a neselektívnych subvencií k jasne definovanými a určenými stimulmi do vysokej technologickej výroby, po rozvoj domáceho podnikateľstva a posilnenie verejno-súkromných partnerstiev, najmä pri podpore domácej inteligencie pri rozvoji nových služieb a produktov.

Srbský dinár je už takmer tri roky jednou z najstabilnejších mien, ktoré sú v režime plávajúcich výmenných kurzov. V roku 2020, dinár dobre plával v búrlivých vodách krízy, kedy neboli zaznamenané nadmerné výkyvy domácej meny vo vzťahu k euru.

Hlavné makroekonomické ukazovatele

Tab.: č. 1

		2016	2017	2018	2019	2020
HDP rast	%	3,3	2,0	4,4	4,2	-1,0
HDP €	mil.	36 723	39 183	42 855	45 908	53 075
prebytok/deficit rozpočtu	% HDP	-0,2	0,7	0,6	0,2	-8,3
devízové rezervy €	mil. EUR	10 205	9 962	11 262	13 378	13 492
Inflácia	%	1,4	3,2	2,0	2,2	1,6
Počet obyvateľov	mil.	7,2	7,2	7,2	7,2	7,2
Nezamestnanosť	%	18,5	15,3	11,3	10,4	9,0
Export tovarov a služieb rast r/r	%	10,5	8,2	8,3	8,5	-4,9
Import tovarov a služieb rast r/r	%	14,0	11,1	11,6	9,5	-5,8
PZI	%HDP	5,4	4,4	3,8	6,3	6,2
Celkový verejný dlh	%HDP	67,8	58,7	55,6	52,9	57,4

Zdroj: Štatistický úrad SRB, Národná banka Srbska

V nasledujúcich rokoch by krajine pomohli domáce kapitálové investície a domáce priame investície, lepšie pracovné príležitosti a platy na domácom trhu, životná úroveň (napr. pre zabránenie ďalšieho

odlivu mozgov), PZI, ktoré prídu do technologickejšie vyspelých oblastí, zmeny nízkeho a súdneho systému a boj s korupciou.

COVID-19 v Srbsku

Na základe hodnotenia rôznych medzinárodných expertov malo Srbsko jednu z najlepších reakcií na pandémiu v Európe. V auguste 2020 to konštatoval aj Medzinárodný menový fond (MMF) v rámci hodnotenia výsledkov ekonomického programu Srbska, podporeného nástrojom na koordináciu politiky (The Policy Coordination Instrument – PCI). V boji proti pandémii vláda schválila prísne opatrenia ochrany a povolila veľký balík fiškálnych, monetárnych a bankových opatrení. Opatrenia boli včasné, všeobecné, dobré premyslené a dobrým spôsobom zamerané na ochranu a podporu domácností, zachovanie pracovných miest, na väčšie investovanie do zdravotníctva, zabezpečenie likvidity v bankovom sektore a uľahčenie splácania úverov. Podľa expertov takéto opatrenia zabezpečili Srbsku nízku úroveň inflácie (1,2% na konci r. 2020) a stabilný menový kurz. Podľa guvernérky Národnej banky Srbsko dosiahlo predkrízovú úroveň ekonomiky v prvých troch mesiacoch r. 2021. Tomu najviac pomohli aktivity vo stavebnom sektore, ale aj priaznivý rast priemyslu a vývozných aktivít.

Vzhľadom na to, že niektoré sektory boli viac ohrozené ako iné (sektor cestovného ruchu, hotelierstvo a autodoprava) rôzne domáce a medzinárodné organizácie apelovali na konkrétnejšie zameranie finančnej pomoci, tj. na sektorovú pomoc, na čo štát odpovedal v rámci tretieho balíku pomoci hospodárstvu, keď vyčlenil dodatočnú pomoc pre ohrozené sektory.

Prvý balík pomoci hospodárstvu

Ešte koncom marca 2020 vláda schválila program prvého balíku opatrení na pomoc občanom a hospodárstvu, s cieľom znížiť negatívne účinky vírusu COVID-19. Opatrenia sa týkali priamej pomoci zamestnancom najmä v súkromnom sektore, potom daňových uľahčení a podpory likvidity domáceho hospodárstva ale aj priamej pomoci všetkým dospelým občanom Srbska. Celková hodnota tohto programu bola 5,1 mld. eur a prostriedky boli zabezpečené z rozpočtových rezerv a z domáceho a zahraničného kapitálového trhu. Program zahŕňal 4 opatrenia:

- Odkladanie platenia daní na mzdy a platových príspevkov pre všetky súkromné podniky počas núdzového stavu a najmenej tri mesiace v rámci opatrenia daňovej politiky v celkovej hodnote cca. 1,3 mld. eur.
- Priama pomoc všetkým podnikateľom a MSP vo výške troch minimálnych miezd v celkovej hodnote 825 mil. eur)
- Podpora likvidity v hodnote 2,2 mld. eur sa týkala prevažne súkromného sektora. Ešte k tomu Rozvojový fond vyčlenil 200 mil. eur subvenčných úverov s úrokom 1% pre podnikateľov, MSP, poľnohospodárskych subjektov a hospodárske družstvá.
- Priama pomoc každému dospelému občanovi Srbska vo výške 100 eur na čo z rozpočtu bolo vyčlenených cca. 593 mil. eur

Druhý balík pomoci hospodárstvu

S cieľom zabezpečiť bezproblémovú realizáciu štátnej pomoci na zachovanie pracovných miest ale aj výrobných kapacít, tj. pomoci hospodárstvu aby čím lepšie zvládla negatívne účinky COVID-19, schválilo Národné zhromaždenie úpravu zákonov na implementáciu druhého balíku hospodárskych opatrení, ktorá sa týka priameho poskytovania financií a daňových výhod súkromnému sektoru. Druhý balík pomoci v hodnote cca. 560 mil. eur, bol určený pre mikro, malé a stredné podniky a zahŕňal:

- Priamu pomoc súkromnému sektoru – výplata priamej pomoci vo výške 60% minimálnej mzdy pre každého zamestnanca za august a september. Opatrenie bolo dostupné podnikateľom a MSP.
- Opatrenia daňovej politiky – odklad platby daní a odvodov o mesiac
- Národná banka schválila moratórium na platenie úverov o dodatočné dva mesiace

Tretí balík pomoci hospodárstvu

Pre tretí balík pomoci srbskému hospodárstvu v boji proti negatívnym následkom epidémie COVID-19 bolo vyčlenených cca. 2,1 mld. eur, čo je spolu s predchádzajúcimi 2 balíkmi spolu cca. 8 mld. eur.

Balík zahŕňa:

- Výplatu 60 eur všetkým dospelým občanom v dvoch splátkach (máj a november) + ďalších 50 eur pre dôchodcov
- Polovica minimálnej mzdy pre mikro, malé, stredné a veľké podniky, ktoré v Srbsku zamestnávajú 1 505 093 zamestnancov – prvá výplata bola 8. apríla, druhá 10. mája a tretia bude v júni. Podmienkou pre využitie tohto opatrenia je, že podnikatelia nesmú znížiť počet zamestnancov o viac ako 10% tri mesiace po výplate poslednej minimálnej mzdy a nemôžu vyplácať dividendy.
- Pomoc hotelierom a pracovníkom v oblasti cestovného ruchu – dodatočná výplata jednej celej minimálnej mzdy pre hotelierov, pracovníkov v cestovných a rent-a-car kanceláriách, licencovaných turistických sprievodcov. Toto opatrenie bude vyplatené v júli. Mestské hotely v apríli dostali 350 eur na lôžko.
- Pomoc pre sektor autobusovej dopravy – dopravcovia dostanú 600 eur na autobus, na obdobie 6 mesiacov. Prvá výplata bola v apríli.
- Garančná schéma – bankové úvery podnikateľom so štátnou garanciou.

V jednej schéme je zahrnuté rozšírenie minuloročnej garančnej schémy s dodatočnými 500 mil. eur a druhá schéma rovnako vo výške 500 mil. eur je určená na pomoc najohrozenejším spoločnostiam.

Okrem úplného zatvorenia krajiny hneď po vypuknutí pandémie nezatváralo Srbsko hranice aj napriek tomu, že počet nakazených rapídne stúpala počas niekoľkých vln (najmä na jeseň 2020 a v zima 2021). Krízový štáb rozhodoval o opatreniach ohľadne verejného zhromažďovania, obmedzenia otváracích hodín nákupných centier, kaviarní a reštaurácií a dodržiavania hygienických opatrení. Prioritou bolo nezatvárať štátnu ekonomiku, aby neprišlo k masovému prepúšťaniu, výraznému poklesu HDP a úplnému krachu domáceho hospodárstva.

Štát spustil aj projekty výstavby COVID nemocníc, ktoré boli postavené v rekordnom čase. Nemocnica v Belehrade bola otvorená 4. decembra 2020. Disponuje 930 miestami z toho 250 miest na jednotke intenzívnej starostlivosti. Hodnota novej nemocnice je 28 mil. EUR. Nemocnica v Kruševaci s kapacitou 500 lôžok bola otvorená 17. decembra 2020 a hodnota celého projektu bola 9,5 mil. eur. V apríli 2021 bolo rozhodnuté, že COVID nemocnica bude postavená aj v Novom Sade s kapacitou 600 lôžok. Na výstavbu bolo vyčlenených cca. 2,1 mil. eur a nemocnica by mala byť dokončená do 1. septembra 2021.

Od začiatku r. 2021, tj. od vydávania povolení rôznym výrobcom vakcín a začiatku očkovacieho procesu bolo Srbsko medzi krajinami, ktorým sa podarilo zabezpečiť dostatok vakcín a začať s masovým očkovaním obyvateľstva. Občania Srbska mali k dispozícii vakcíny Sinopharm, Pfizer BioNTech, Sputnik V a AstraZeneca. Na začiatku očkovanie prebiehalo predbežnou registráciou a občania si mohli vybrať,

ktorou vakcínou chcú byť zaočkovaní. Srbsko už niekoľkokrát darovalo tisícky vakcín krajinám, ktoré ich mali nedostatok, predovšetkým Severnému Macedónsku a Bosne a Hercegovine. Nielen, že Srbsko v každej chvíli malo dostatok vakcín, ale podpísalo dohody s Ruskom a Čínou o výrobe vakcín „Sputnik V“ na belehradskom inštitúte „Torlak“, tj. o výstavbe fabriky na výrobu vakcín čínskej spoločnosti „Sinopharm“. Srbsko bude prvou európskou krajinou, ktorá bude vyrábať a distribuovať tieto vakcíny. Prezident Vučić sľúbil aj dodatočnú finančnú podporu vo výške cca. 25 EUR pre všetkých, ktorí boli zaočkovaní aspoň jednou dávkou hociktorej vakcíny k 31. máju 2021.

b) Hlavné odvetvia hospodárstva

Srbská vláda prijala novú Stratégiu priemyselnej politiky od roku 2021 -2030, ktorá poskytuje strategický rámec na zlepšenie konkurencieschopnosti srbského priemyslu a zlepšenie jeho postavenia na medzinárodnom trhu. Stratégia bola vyvinutá v spolupráci s Obchodnou komorou Srbska (PKS), dialógom medzi verejným a súkromným sektorom. Osobitný dôraz sa bude klásť na digitalizáciu, inovácie, obehové hospodárstvo a všetky činnosti súvisiace so vzdelávaním a propagáciou.

Stratégia obsahuje komplexné reformné kroky v oblasti priemyselného rozvoja a prechádza veľkou časťou hospodárskych činností s osobitným dôrazom na spracovateľský priemysel. Počas prípravy stratégie bola nadviazaná spolupráca so všetkými príslušnými zúčastnenými stranami vrátane zástupcov hospodárstva, vedy, vlády a občianskej spoločnosti.

Všetky opatrenia v stratégii sú harmonizované s existujúcimi programami srbskej vlády a činnosťami donorských organizácií (EU, WB a i.).

Priemyselná výroba

Na ročnej úrovni priemyselná výroba zaznamenáva pozitívne pohyby, najmä pri porovnaní so situáciou z roku 2020, kedy negatívny vplyv COVID-19 (najmä lockdown, zatváranie štátnych hraníc zastavenie výroby a obmedzenia pri obchodovaní) spôsobil globálny pokles ekonomiky na všetkých úrovniach. V r. 2021 všetky komoditné skupiny okrem energie (pokles o 10,1%) ukazujú pozitívnu dynamiku priemyselnej výroby. Dôvod poklesu výroby v sektore energie treba hľadať v naakumulovaných zásobách plynu a ropných derivátov a po zime nastalo obdobie ich vyprázdňovania so znížením výrobných činností.

Najvýraznejší rast zaevidovali výrobcovia predmetov dlhodobej spotreby a to na úrovni 41,6 % čo je dôsledkom výrazne nižšieho dopytu po tejto kategórii výrobkov v druhej polovici marca minulého roka, keď sa na začiatku pandémie dopyt zamerl hlavne na základných existenciálnych výrobkoch a farmaceutických výrobkoch. Ďalšie sektory, ktoré registrovali výrazné zvýšenie výrobných činností v tomto komparatívnom období sú spracovateľský priemysel (6,5%), baníctvo (5,7%) a dodanie elektrickej energie, plynu a pary (5%).

V rámci spracovateľského priemyslu najvýraznejšiu pozitívnu dynamiku zaznamenáva výroba:

- Ostatných dopravných prostriedkov (83,5%) – ide o sektor v ktorom sa vyskytli nové investície v predchádzajúcom roku, čím sa zvýšil aj jeho výrobný potenciál. Najmä sa tu jedná o výrobu koľajových vozidiel, člnov, lodí, armádných bojových vozidiel, bicyklov a i., napr. výroba nových električiek vo fabrike Siemens v Kragujevci a ich distribúcia do Nemecka alebo zvýšený dopyt o bojové vozidlá.
- Elektrického vybavenia (48,1%)
- Počítačov, elektronických a optických výrobkov (45,5%)
- Kovových výrobkov, okrem strojov (35,9%)
- Výrobkov z dreva, okrem nábytku (35,6%)

Avšak najvýraznejší pokles výrobných aktivít v spracovateľskom priemysle v uvedenom porovnávacom období bol zaznamenaný iba vo:

- Výrobe koksu a ropných derivátov (-59,6%) – dôvodom sú nadmerne naakumulované zásoby v predchádzajúcom období,
- Výrobe odevu (-19,2%)
- Výrobe tabakových produktov (-17,6%)
- Tlač a duplikácia audio a video záznamov (-1,1%).

Fyzický objem priemyselnej výroby v Q1 2021 sa kumulatívne zvýšil o 3,8%. Podľa predpokladov relevantných inštitúcií pozitívne tendencie budú pokračovať priebehom celého aktuálneho roka.

Je veľmi povzbudivé, že sa medzinárodné finančné ratingy Srbska zlepšujú. Fitch v 09/2019 zlepšil úverové ratingy Srbska z BB na BB +. V 09/2019 spoločnosť Moody's aktualizovala výhľad úverového ratingu na „pozitívny“ zo „stabilného“ a spoločnosť S&P v roku 2018 aktualizovala výhľad zo stabilného na pozitívny - stále čakáme na výsledky za tento rok.

Srbsko si v roku 2020 udržalo svoju pozíciu v rebríčku Doing Business a umiestnilo sa na 44. mieste. Srbsku sa od roku 2013 z 93. miesta posunulo na 44. miesto v roku 2020, ale musí urobiť oveľa konkrétnejšie kroky v súvislosti s hlboko zakorenenými štrukturálnymi a inštitucionálnymi otázkami, aby ďalej zlepšovalo svoje podnikateľské prostredie. V regulačnej reforme, ktorá práve prebieha bolo identifikovaných viac ako 2 500 postupov týkajúcich sa štátu, ktoré ovplyvňujú podniky a 1 750 sa zjednodušilo a 100 sa digitalizuje. Je to veľmi dôležité, pretože všetky ekonomiky, ktoré sú na zozname Doing Business na pozícii veľmi dobré, majú široké využitie elektronických systémov a online platforiem. Reformy, ktoré zvyšujú hospodársku súťaž, navyše dopĺňajú reformy, ktoré znižujú byrokráciu. V Srbsku Je potrebné dokončiť prebiehajúcu legislatívnu reformnú agendu, ktorá sa týka najmä rôznych poplatkov podľa štátu a pracovného práva (vrátane daní).

Srbsko si udržalo pozíciu na zozname globálnej konkurencieschopnosti. V Indexe globálnej konkurencieschopnosti (World Economic Forum) zaujalo Srbsko 72. pozíciu, súčasne zlepšilo 8 z 12 oblastí. Žiaľ, zmeny boli relatívne malé, takže zostalo na rovnakom mieste. Hlavné zlepšenie sa dosiahlo podľa IGC v dynamike podnikania a najhoršie skóre bolo v oblasti zdravotníctva, trhu s tovarom a zavádzania informačných a komunikačných technológií.

Zo 7 mil. obyvateľov má Srbsko 3,1 mil. pracovných síl. V roku 2020 predstavoval sektor **poľnohospodárstva** 7,5% HDP krajiny a zamestnával takmer 17% pracovnej sily. Srbsko má 3,4 mil. hektárov poľnohospodárskej pôdy. Kontinentálne podnebie s chladnými zimami a horúcimi vlhkými letami je ideálne pre produkciu ovocia. Výroba ovocia pozostáva najmä z jablák, hrozna, sliviek, broskyň, hrušiek a bobúľ. V poslednej dobe sa vo veľkej miere využíva spracovanie ovocia na získavanie výrobkov, ako je alkohol, džemy, džúsy, kompóty. Hlavnými plodinami sú kukurica, sója, pšenica, jačmeň, ovos a raž.

Napriek mimoriadne priaznivým prírodným podmienkam chov hospodárskych zvierat je vo veľkej kríze. Počet hovädzieho dobytku v poslednom desaťročí klesal medziročne o 2 - 3%, produkcia mäsa klesla zo 600 000 ton (v 90. rokoch) na 517 000 ton a ročná spotreba mäsa sa znížila zo 65 kg na asi 50 kg na obyvateľa.

rebríčka štyri produkty živočíšneho pôvodu (bravčové mäso, kravské mlieko, hovädzie mäso), napriek nepriaznivému postaveniu hospodárskych zvierat v celkovej hodnote poľnohospodárstva, tieto

Opatrenie zamerané na zlepšenie konkurencieschopnosti poľnohospodárskych podnikov by sa malo zamerať na zavedenie podmienok potrebných na využitie celého programu IPARD a účinných mechanizmov na riešenie problémov vyplývajúcich z nepriaznivých poveternostných podmienok. Z

hľadiska zvyšujúcej sa konkurencieschopnosti sektora musí Srbsko pristúpiť k akreditácii viacerých opatrení IPARD.

Srbsko má značné ložiská uhlia, olova, zinku, medi a zlata, ale nedostatok investícií, ktoré už niekoľko rokov ovplyvňujú ťažobný sektor a bránia ekonomike krajiny ťažiť z tohto bohatstva.

Priemyselný sektor rovnako potrebuje modernizáciu a zahraničné investície. Tento sektor prispieva 25,5% k HDP krajiny a zamestnáva 25,1% pracovnej sily. Medzi hlavné priemyselné odvetvia krajiny patrí automobilový priemysel, spracovanie potravín, chemikálie, výroba základných kovov, nábytku, farmaceutický priemysel, stroje, cukor, pneumatiky a odevy. Odhaduje sa, že výrobný sektor predstavuje 15% HDP.

Služby tvoria hlavný sektor činnosti s 50% HDP Srbska, pričom zamestnávajú 58% pracovnej sily. IT priemysel je jedným z najrýchlejšie rastúcich, rovnako ako odvetvie cestovného ruchu, ktorý v roku 2018 predstavoval 6,9% HDP (v prvých jedenástich mesiacoch roku 2019 sa celkový počet zahraničných turistov medziročne zvýšil o 7,4% na 1,7 mil.).

Tab.č 2

Členenie hospodárskej činnosti podľa sektorov	poľnohospodárstvo	priemysel	služby
Zamestnanosť podľa sektorov (v % z celkovej zamestnanosti)	16,9	25,1	58,0
Pridaná hodnota (v % HDP)	6,3	25,5	50,0
Pridaná hodnota (ročná zmena v%)	15,2	2,8	2,8

Zdroj: WB, najnovšie dostupné údaje

Od 90. rokov minulého storočia **Srbsko privatizovalo** (alebo inak vyriešilo) viac ako 2 000 štátnych podnikov. V Srbsku je však stále okolo 600 štátnych podnikov. Proces privatizácie mal byť ukončený uzavretím privatizačnej agentúry v roku 2016, keď väčšina štátnych podnikov skutočne vstúpila do konkurzného konania. V súčasnosti je v rámci privatizačného konania okolo 80 štátnych podnikov ktoré čakajú na privatizáciu alebo iným spôsobom vyriešia svoj štatút. Jedným z najväčších problémov týchto štátnych podnikov je skutočnosť, že majú veľmi slabé riadenie, ktoré je výsledkom neprofesionálneho riadenia najmä na základe členstva v politických stranách. Okrem toho sa štátna pomoc pridružuje najmä neproduktívnym štátnym podnikom, ktoré neustále hromadia nedoplatky - tento proces sa zvyčajne uskutočňuje netransparentným spôsobom. Údaje ukazujú, že štátne podniky dostávajú cca 60% všetkých štátnych dotácií, na druhej strane však vytvárajú len 19% pridanej hodnoty. Elektroprivreda Srbije (EPS) a Srbijagas sú jasnými príkladmi nedostatočne výkonných štátnych podnikov s nadbytkom zamestnancov a neprofesionálnym manažmentom.

Napriek tomu, že reforma v niektorých štátnych podnikoch viedla k zníženiu počtu zamestnancov a zvýšeniu produktivity, štátne podniky sú stále o štvrtinu menej produktívne ako iné súkromné spoločnosti vo svojich odvetviach. Srbské hospodárstvo by malo z podpory hospodárskej súťaže mnoho výhod, čo sa dá do značnej miery dosiahnuť privatizáciou štátnych podnikov, vyrovaním rovnakých podmienok medzi štátnymi podnikmi a súkromnými spoločnosťami, znížením štátnej pomoci a posilnením jej kontroly. Vláda a veľké štátne podniky si navyše požičiavajú na domácom trhu a prispievajú k 42% nových pôžičiek od miestnych bánk, čím obmedzujú aj úvery dostupné súkromnému sektoru.

Srbské hospodárstvo je zamerané na európske krajiny, a preto príležitosti stále závisia od rozvoja a obnovy v krajinách eurozóny. Hospodárske činnosti sa vracajú k normálu, v súčasnosti je aktívnych 80 až 90% ekonomiky spracovateľského priemyslu. V dôsledku COVID-19 stratilo srbské hospodárstvo takmer dva roky rastu – dá sa predpokladať, že hospodárstvo krajiny sa vráti na pôvodnú úroveň, ktorú

malo vo februári roku 2020 v januári 2022. EK odhaduje prognózuje pre srbskú ekonomiku, v budúcom roku 2021 zníženie o 4% a v ďalšom roku 2022 zvýšenie o 6%.

Celková priemyselná produkcia sa medziročne znížila o 0,1%. V tom mesiaci sa výroba elektrickej energie znížila o 9,8 %. Vysoký rast v marci si udržal potravinársky priemysel, ktorý predstavoval 8%, a v mäso priemysle bol zaznamenaný 1% pokles. V tom mesiaci zaznamenal farmaceutický priemysel taktiež vysoký medziročný rast o 14,6 %, zatiaľ čo výroba motorových vozidiel klesla o 25 % a základných kovov o 26 %.

Platy a ceny

Štatistiky ukazujú, že platy pracovníkov v súkromnom sektore sú významne nižšie než je to vo verejnom sektore. To jednoznačne ukazuje na skutočnosť, že je nevyhnutné podporiť domáce podnikateľstvo a domácu súkromnú iniciatívu, postaviť vedecko technologické parky do funkcie rozvoja nových domácich hospodárskych subjektov a vláda namiesto toho, aby tlačila na priame zahraničné investície vyžadujúce lacnejšiu pracovnú silu, by mala vytvoriť cestu na rozvoj domáceho podnikateľstva a prilákanie investícií prostredníctvom nižších daní z práce a parafiškálnych poplatkov, ale aj prostredníctvom právneho štátu. Udržateľný hospodársky rast a rozvoj krajiny bez toho nebudú udržateľný.

V minulom období neprišlo k významnej zmene platov. V súvislosti s priemernou netto mzdou na vrchu rebríka sa stále nachádzajú belehradské obce (Vračar – 101 591 dinárov, tj. 864 EUR) a na dnu rebríka sú obce južného Srbska (Gadžin Han – 44 844 dinárov, tj. 381 EUR). Táto štatistika ukazuje na veľmi veľký nesúlad v úrovni hospodárskeho rozvoja Srbska a na výraznú koncentráciu ľudských, finančných a hospodárskych zdrojov v Belehrade a okolí. Po Belehrade najvyššie priemerne platy boli zaevidované v Kostolci, Bore a Novom Sade. V južných obciach Srbska sa väčšinou nachádzajú pracovno-intenzívne výrobné zariadenia s nižšou jednotkovou hodnotou, a ktoré práve preto potrebujú lacnú pracovnú silu, čo v konečnom dôsledku vedie ku konštantnému zaostávaniu týchto častí Srbska za tými hospodárske rozvinutými časťami. Ak nedôjde k zmene v existujúcej hospodárskej politike a tlačeniu technologický náročnejších investícií na juh Srbska, pri čom treba používať aj domácu inteligenciu a mechanizmus verejného-súkromného partnerstva, nebude možné znížiť rozdiel hospodárskeho rozvoja a kúpnej sily medzi severom a juhom krajiny.

Z hľadiska celkového hospodárstva najvyššie priemerne netto mzdy vo februári 2021 boli registrované v ďalších oblastiach:

- Počítačové programovanie a konzultačné aktivity (169 337 dinárov, tj. 1440 EUR)
- Letecká doprava (141 549 dinárov, tj. 1203 EUR)
- Exploatácia ropy a zemného plynu (130 186 dinárov, tj. 1106 EUR)
- Vedecké výskumy a rozvoj (125 212 dinárov, tj. 1064 EUR)
- Výroba tabakových produktov (106 713 dinárov, tj. 907 EUR)

Najnižšie priemerné mzdy boli registrované v:

- Príprava a obsluhovanie jedla a nápojov (34 831 dinárov, tj. 296 EUR)
- Iné osobné služby (35 557 dinárov, tj. 302 EUR)
- Spracovávanie dreva a výrobkov z dreva, okrem nábytku (36 635 dinárov, tj. 311 EUR)
- cestovné kancelárie (36 787 dinárov, tj. 312 EUR)
- oprava počítačov a osobných vecí (38 519 dinárov, tj. 327 EUR)

V marci 2021 bolo zaznamenané zvýšenie spotrebiteľských cien o 0,5% na mesačnej úrovni. Hlavným impulzom takejto dynamiky cien bola zvýšená cena transportu o 2,2% v porovnaní s februárom 2021, najmä zvýšenie cien paliva a mazutu pre osobné vozidlá o 4,3% kvôli zvýšeniu ceny ropy na globálnom trhu. Na ročnej úrovni (marec 2020 – marec 2021) bol zaznamenaný rast cien o 1,8%.

Najväčšie investície v r. 2020

Zdravotníctvo

- Najväčšou investíciou v oblasti zdravotníctva v minulom roku bola **výstavba dvoch COVID nemocníc v Belehrade a Kruševci**. Výstavbu realizovala spoločnosť „Termomont“. Nemocnica v Belehrade o rozlohe 18000 m² má kapacitu 930 lôžok a z toho 250 na oddelení intenzívnej starostlivosti, vrátane potrebného vybavenia (umelá ventilácia, kyslík a pod.). Výstavba stála cca.28 mil. eur, zatiaľ čo výstavba nemocnice v Kruševci stála 9,5 mil. eur. Táto nemocnica o rozlohe 12500 m² má kapacitu 500 lôžok (150 na intenzívnej a 350 na polointenzívnej starostlivosti).
- **Výstavba detskej nemocnice Tiršova 2 v Belehrade** – v r. 2020 bol spracovaný urbanistický projekt, podľa ktorého nemocnica bude mať 4 nadzemné a 4 podzemné poschodia. Začiatok výstavby sa plánuje na jar 2021.
- Spoločnosť „Corten Art“ zo Šabca vymysleli a realizovali inovačný projekt, ktorý uľahčuje dezinfekciu najmä zdravotníckym pracovníkom. Ide o **dezinfekčný tunel** z nehrdzavejúcej ocele a je vybavený tryskami, ktoré striekajú dezinfekčný prostriedok v podobe mikro kvapiek.
- V minulom roku začala **rekonštrukcia nemocnice v Smederevskej Palanke** v hodnote cca. 25 mil. eur. Druhá a tretia fáza rekonštrukcie pokračujú v r. 2021.
- Plány na **rekonštrukciu nemocnice „Institút za majku i dete“** v Belehrade a **Klinického centra Vojvodiny (KCV)**. Práce na KCV začali v decembri 2020 a do výstavby a rekonštrukcie bude investovaných cca. 28,5 mil. eur.
- **Dezinfekčné kabíny** spoločnosti 365ADS, ktoré prostredníctvom kamery, senzorov a špeciálne vyrobeného softvéru merajú telesnú teplotu a dezinfikujú ruky a obuv.
- Firma „Composite Technology Team“ vyvinula kompletný **system montovaných nemocníc**, ktoré možno postaviť za niekoľko dní.
- Výstavba **onkologickej nemocnice „Kamenica 3“ s PET centrom** (pozitronová emisná terapia) v Sremskej Kamenici.
- Bulharská spoločnosť „Sopharma Trading“, plánuje postaviť **logistické stredisko na skladovanie farmaceutických výrobkov v Novej Pazove**.
- **Výstavba domova dôchodcov v Kragujevci** o rozlohe 2 000 m².
- Tím inžinierov z Kragujevca rýchlo po vypuknutí pandémie vyrobil **alternatívny ventilátor** pre pacientov s miernymi symptómami, zatiaľ čo tím z Belehradu vyrobil **prvý domáci ventilátor**.
- Otvorenie laboratória na testovanie vzoriek koronavírusu.

Telekomunikácie a IT

- Začiatok výstavby **inovačného startup centra v Loznici** – „Smart City center“, v ktorom sa budú realizovať školenia a programy pre mladých v oblasti vývoja inovačných riešení pre digitalizáciu správy vecí verejných na území Loznice.
- Otvorenie **vedecko-technologického parku v Novom Sade** začiatkom roka 2020. Investícia vo výške 26 mil. eur bola spoločným projektom vlády a pokrajinskej vlády.

- Ukončenie stavby **vedecko-technologického parku v Niši**. Cieľom tejto 20 mil. eur investície je priťahovanie inovačných technologicko-vývojových spoločností a prepájanie s vedecko-výskumnými a vysokoškolskými organizáciami.
- Spustenie a dostupnosť **digitálnej e-SIM karty**.
- **Umožnenie platby skenovaním QR kódu**.
- Plán americkej spoločnosti „Epic Games“ postaviť **vedecké centrum a vývojové kampus** v Novom Sade.

Poľnohospodárstvo a potravinárstvo

- Spoločnosť „Al Dahra“ plánuje dokonca r. 2022 investovať 173 mil. eur do výstavby **poľnohospodársko-priemyselného komplexu** v belehradských obciach Palilula a Surčin. V prvej fáze bude postavená fabrika na spracovávanie krmiva, dva komplexy nových fariem pre 7500 dojných kráv so stajňami a 15 nezávislých bioplynových staníc, ako aj komplex poľnohospodárskych mechanizačných stredísk. V druhej fáze sa plánuje rekonštrukcia už existujúcej fabriky krmiva a výrobných zariadení, výstavba komplexu 10 hubov, investície do infraštruktúry okolia a výstavba nových moderných zavlažovacích a odvodňovacích systémov.
- Výstavba **fabriky čokolády** belgickej spoločnosti „Callebaut“ pri Novom Sade.
- Výstavba **vinárne a turistického komplexu Donja Šatornja** pri Topole.
- Začiatok výstavby **fabriky čokolády a sušenok** v Arandjelovaci.
- Výstavba **komplexu na výrobu a degustáciu vín** vinárne „Matalj“
- Zariadenie na **výrobu organickej čokolády** „Chocollama“ Beograd.
- Spoločnosť „Pan harvest“ spravila podrobný regulačný plán za účelom výstavby **poľnohospodárskeho komplexu** rozlohy cca. 1100 ha. V rámci komplexu budú salaše, farmy, rybníky, skladovacie chladiarne, bioplynové zariadenia, solárne elektrárne, veterné parky a i.

Cestovný ruch

- Začiatok výstavby **luxusného komplexu „Renew“** na Kosmaji.
- Začiatok výstavby **luxusného komplexu „Avalske doline“** pod Avalou. Koniec výstavby sa plánuje v júni 2021.
- Plán výstavby **10 otvorených termálnych bazénov a umelého vodopádu** v Niši.
- **Rekonštrukcia hotela „Sunce“** v Sokobanji.
- **Investície na hore Stara planina**: lyžiarske chodníky a upravené lesné (trim) chodníky, športová hala a ihriská. Ministerstvo stavebníctva, dopravy a infraštruktúry schválilo urbanistický projekt pre výstavbu nového turistického komplexu „Jelkice“ na rozlohe 38000 m². Taktiež začala aj rekonštrukcia privatizovaného hotela „StarA“.
- **Finalizácia a otváranie hotela „Mona Plaza“** v Belehrade do čoho bolo investovaných 30 mil. eur.
- Začiatok výstavby **oddychového komplexu „Zeptherme“** vo Vrnjačkej banji.
- Výstavba **hotela „Industrial 1853“** v Kragujevci.
- Výstavba **lyžiarskeho rezortu „Viceroy“** na Kopaoniku.
- Finalizácia a spustenie do prevádzky **lanovky** na Zlatibore.

Stavebníctvo

- **Skyline Belehrad** – komplex pozostávajúci z troch veží. Do veži A sa už nastahovali prví obyvatelia. V novembri 2019 začala výstavba novej biznis veže „Skyline Omnia“, ktorá bude vysoká 132 m a do ktorej investované bude 73 mil. eur.
- **Výstavba „Delta House“ a biznis veže Nový Belehrad** začala vo februári 2019 a celková hodnota investície je 40 mil. eur.
- **Výstavba „BW Terraces“** - Beograd na vodi.
- **Akvízia biznis budovy „Beograđanka“**. Spoločnosť „Marera Properties“ investuje 8 mil. eur v období ďalších troch rokov na rekonštrukciu budovy.
- **Kongresové centrum „Stari aerodrom“ a 35-poschodová veža v Novom Belehrade**. Projektovaná rozloha kongresového centra je 80000 m² a veža by mala byť 144 m vysoká.
- Výstavba **obytného a biznis komplexu** na 100000 m² v Novom Belehrade pri YU biznis centre.
- Plán výstavby **novej budovy Fakulty bezpečnosti, Biologickej a Geografickej fakulty** v Belehrade. Projekt iniciovaný Ministerstvom školstva.
- Urbanistický plán na výstavbu **obytného a biznis komplexu „Airport Garden“** v Novom Belehrade.
- Výstavba **obytného a biznis komplexu „Novi Dorćol“**.
- Úrad pre stavebné pozemky a výstavbu Belehradu navrhol urbanistický základ na výstavbu **komplexu „Novi Kumodraž“** na rozlohe 110,18 ha, ktorý by mal zahŕňať 4317 bytov, 4 škôlky, dve základné a jednu strednú školu, zdravotné stredisko, kultúrne centrum a športové centrum. Ešte stále sa čaká na investorov tohto projektu.

Šport

- Podľa slov prezidenta SRB by sa v roku 2021 mala začať výstavba **národného futbalového štadiónu** a bude financovaná zo štátneho rozpočtu. Na tieto účely vláda vyčlenila 250 mil. eur a štadión by sa mal nachádzať v blízkosti diaľnice „Miloš Veliki“, Belehrad-Surčin.
- Výstavba **nového štadiónu v Loznici** podľa štandardov UEFA začne tento rok a celková investícia bude cca. 25,5 mil. eur.
- Pokračovanie vo výstavbe **športovej haly a plavárne v Kraljeve**. Počiatočná hodnota investície bola cca. 7 mil. eur.
- Plán výstavby **štadiónu „Karađorđe“** v Novom Sade s kapacitou 16000 až 17500 miest.
- Plán výstavby **nového štadiónu „Čika Dača“ v Kragujevci**. Predpokladaná výška investície je 40 mil. eur.
- Plán výstavby **plavárne v rámci školského komplexu ZŠ „Vuk Karadžić“** v Priboji.
- Plán výstavby **štadiónu v Leskovci** vo výške cca. 21 mil. eur a **štadiónu v Zaječari** vo výške cca. 29 mil. eur.
- Plán výstavby **štadiónu v Novom Pazare**.
- Modernizácia **mestského štadiónu v Sombore**.
- Plán rekonštrukcie **pracovného a športového centra Vojvodiny (SPENS)**.

Ochrana životného prostredia

- Plán výstavby **čističky odpadových vôd v Belehrade**. Implementácia tohto kapitálového projektu by mala začať na jeseň 2021 a dohoda o výstavbe už bola podpísaná s čínskou spoločnosťou „China Machinery Enegineering Corporation“ (CMEC).

- Výstavba **spaľovne odpadu vo Vinči**, čím by sa vytvorili podmienky na zatvorenie jednej z najväčších odpadových skládok v Európe. Úverovú linku vo výške 290 mil. eur *zabezpečili IFC – Medzinárodná finančná korporácia, EBRD a OeEB – Rakúska rozvojová banka.*
- Ministerstvo ochrany životného prostredia SRB spolu s lokálnymi samosprávami spracovalo **projektovo-technickú dokumentáciu na výstavbu 29 čističiek odpadových vôd**. Na tie účely *Rozvojová banka Rady Európy (CEB)* vyčlenila 500 mil. eur. Ministerstvo zabezpečilo medzinárodné financovanie vo forme jednorazovej pomoci alebo úveru pre Kraljevo, Niš, Čačak, Kragujevac a Leskovac kde budú postavené čističky odpadových vôd a rozšírená kanalizačná sieť. Ďalej sa pracuje na zabezpečovaní medzinárodného financovania vo forme grantu, dotácie alebo úveru pre projekty výstavby čistiární v Novom Pazari, Zrenjanine, Indiji, Starej Pazove, Vrnjačkej bani, Valjeve, Sombore a Sremskej Mitrovici. Pripravené už boli investičné projekty pre Kopaonik, Rumu, Temerin, Petrovac na Mlavi, Požarevac, Srbobran, Takovo, Osečinu a Mali Idoš a pripravuje sa investičná dokumentácia pre Krupaň a Negotin.
- V minulom roku EIB schválila 1,5 mil. eur pre výstavbu **kanalizácie v belehradskej obci Kaluđerica a čistiarne odpadových vôd v obci Ostružnica**.
- Investičný projekt spoločnosti „*Eko Unija SN*“ o výstavbe **recyklačného centra na spracovanie komunálneho odpadu do syntetického plynu** v Starej Pazove mešká z dôvodu pandémie COVID-19. Výstavba centra by mala trvať 2 roky.
- Spracovanie projektovej dokumentácie na výstavbu **zariadenia na odsírenie škodlivých plynov a čističky všetkých odpadových vôd** v TE Kostolac na blokoch A1 a A2.
- Koncom augusta 2020 bola vyhlásená verejná výzva na výstavbu **čističky odpadových vôd v Niši**. Predpokladaná hodnota projektu je cca. 50 mil. eur a nachádza sa na zozname priorít mesta Niš. Tender vyhrali maďarské spoločnosti, ktoré informovali, že vodovodná a kanalizačná sieť budú postavené do r. 2025.
- V minulom roku boli zabezpečené prostriedky pre regionálny projekt výstavby **systemu čistiární** pre Zlaiborský a Moravičský kraj vo výške 69 mil. eur.
- Spracovanie projektovo-technickej dokumentácie na výstavbu **čističky odpadových vôd** na Divčibare.

Obchodné reťazce a nákupné centrá

- Otvorenie ruského obchodného potravinového reťazca „**Svetofor**“, v európskych krajinách známeho pod názvom „**MERE**“.
- Otvorenie nákupného centra „**Galerija Belgrade**“ na rozlohe 300000 m² v rámci projektu „Belgrade Waterfront“.
- Plán **rozšírenia a výstavby otvoreného obchodného centra „AVA Shopping Park“** spoločnosťou *IKEA*. Predpokladaná výška investície je 50 mil. eur a výstavba začne v r. 2021.
- Otvorenie „**BEO Shopping Centra**“ na rozlohe 130000 m². Celkový projekt stál 110 mil. eur.
- Nové **maloobchodné (retail) parky** rakúskej spoločnosti „*Immofinanz*“ v Leskovci, Šapcu, Sombore a Zaječari.
- Otvorenie **nákupného centra** v Gornjem Milanovci.
- Otvorenie poľského obchodného reťazca „**Pepco**“ v Belehrade.

Priemysel

- Začiatok výstavby **továrne pneumatík** v Indiji japonskej spoločnosti „*Toyo tires*“, investície vo výške 364 mil. eur.

- Uvedenie do prevádzky „**MIND Parku**“ pri Kragujevci zameraného na železničný priemysel. V parku sa vyrábajú koľajové vozidlá a električky. Prvé električky, ktoré vyrobila spoločnosť „*Siemens Mobility*“ pre objednávateľa „*Bremen Straßenbahn AG*“ už boli vyvezené do Nemecka. Park sa v budúcnosti plánuje sústrediť aj na letecký priemysel.
- Ešte v roku 2007 výskumníci spoločnosti „*Rio Tinto*“ našli aktívne ložiská minerálu jadarit pri Loznici. V minulom roku začal **projekt „Jadar“**, v rámci ktorého sa pracuje na rozvoji baní, podzemnej ťažby a výstavbe priemyselného zariadenia na metalurgicko-technologické spracovanie koncentráту jadaritu. V tej istej lokalite „Rio Tinto“ našiel aj rezervy čistého lítia.
- V minulom roku japonská spoločnosť „*Nidec Corporation*“, ktorá je jedným z najvýznamnejších výrobcov malých elektromotorov v pevných diskoch, elektrických strojoch a automobiloch, oznámila **príchod na srbský trh a výstavbu fabriky** v priemyselnej zóne v Novom Sade a výška investície bude 1,9 mld. USD.
- Britská spoločnosť „*Mineco*“ plánuje otvoriť **baňu na olovo a zinok** v Raškom kraji, čo bude štvrtou baňou tejto spoločnosti v Srbsku. Podmienky na realizáciu tohto projektu boli vytvorené akvizíciou srbskej baníckej spoločnosti „*Vavrina Resources doo*“.
- Výstavba nového **obchodno-servisného centra** spoločnosti „*Milšped AML*“ v Starej Pazove vo výške 3,5 mil. eur. Tento komplex je určený na poskytovanie logistických služieb pre automobilový priemysel, predovšetkým v oblasti skladovania vozidiel, doplnkových servisných služieb a ako operačné stredisko pre logistické činnosti v západnej Európe.
- Výstavba továrne v Pančeve nemeckej spoločnosti „*Brose*“, ktorá vyrába **elektromotory pre automobilový priemysel**. Plánovaná investícia je 120 mil. eur.
- Dokončenie výstavby **továrne na výrobu dielov pre automobilový priemysel** v Priboji. Ide o nemeckú investíciu spoločnosti „*Fluid technology systems*“.
- Plán vlády SRB postaviť **chemický park „Prahovo“**. Očakáva sa veľký záujem investorov nie len z EÚ ale aj z Číny a Indie vzhľadom na to, že v tejto časti Európy neexistujú podobné chemické parky.

Doprava

- Plán výstavby **belehradského metra a mestskej železnice** patrí k najvýznamnejším projektom, ktoré boli rozbehnuté v r. 2020. Súčasťou je aj plán rozvoja železničného systému podľa ktorého električky budú jazdiť aj pod zemou.
- Koncesionár a prevádzkovateľ belehradského letiska „Nikola Tesla“ francúzska spoločnosť „*Vinci*“ rozbehol projekt **rozšírenia letiska** s cieľom dosiahnuť kapacitu 15 mil. cestujúcich ročne.
- Pokračovanie vo výstavbe **diaľnice na úseku Čačak-Požega**. Hneď po ukončení pokračuje výstavba **úseku od Požegy do Dugej Poljany** a potom až po **Boljare a hranicu s Čiernou Horou**.
- Výstavba **belehradského „suchého prístavu“** tj. **intermodálneho terminálu a logistického centra** v Batajnici.
- Výstavba **rýchlostnej cesty Lajkovac-Valjevo**.
- Výstavba **diaľnice Belehrad-Zrenjanin-Nový Sad**.
- Výstavba **rýchlostnej cesty cez Báčku a Banát**, ktorá bude spájať Maďarsko a Rumunsko.
- Výstavba **Fruškogorského koridoru**. Projekt zhotoví čínska spoločnosť *CRBC* a hodnota projektu sa odhaduje na 606 mil. eur.
- Plán na vytvorenie **troch terminálov pre tovar a medzinárodného prístavu pre cestujúcich** v Sremskej Mitrovici.

Kapitálové Infraštruktúrne projekty národného významu v r. 2021

V roku 2021 štát vyčlenil **330 mld. dinárov (cca. 2,8 mld. eur)** na kapitálové infraštruktúrne projekty. Okrem už spomenutých projektov cestnej a železničnej infraštruktúry patria do projektov národného významu aj ďalšie projekty:

- **Plynové prepojenie medzi Srbskom a Bulharskom** – výstavba plynovodu „Balkan stream“ bola ukončená koncom r. 2020 a oficiálne bol otvorený 1. januára 2021. Plynovod cez Srbsko je dlhý 403 km, do Srbska vchádza pri Zaječari a vychádza pri Horgoši.
- Ministerstvo energetiky začalo s projektom výstavby **plynového prepojenia (interkonektoru) medzi Srbskom a Bulharskom, úsek Niš-Dimitrovgrad**, čím sa má zabezpečiť diverzifikácia zdrojov zásobovania plynom. Plánovaná kapacita tohto plynovodu je 1,8 mld. m³ ročne. Celková hodnota projektu je **85,5 mil. eur** a prostriedky budú zabezpečené z predprístupových fondov EÚ a úverov EIB.
- **Projekty v oblasti ochrany životného prostredia, tj. projekty výstavby čistiarní odpadových vôd.** Vláda informovala, že projektová dokumentácia v 17 obciach je už pripravená a v r. 2021 treba očakávať začiatok výstavby. Jednou z prioritných miest je Paraćin. Problém odpadových vôd v tomto meste by mohol byť vyriešený výstavbou kanalizačnej siete a čistiarne odpadových vôd. Ide o investíciu vo výške **30 mil. eur** a po dohode s potenciálnymi partnermi realizácia projektu by mohla začať do konca roka. Výmenou komunálnej infraštruktúry musí byť vymenená aj cestná infraštruktúra, tj. lokálne cesty.
- **Výstavba metra v Belehrade** – Memorandum o výstavbe belehradského metra bol podpísaný 22. januára 2021 medzi Vládou RS (minister financií S. Mali), mestom Belehrad, čínskou spoločnosťou „PowerChina“ a francúzskymi spoločnosťami „Almstom“ a „Egis Rail“ (pozn. hlavní francúzski a čínski dodávatelia boli vybraní bez verejnej výzvy, ale na základe „verejno-súkromného partnerstva“). **Francúzske spoločnosti budú angažované na dodávke vlakov a na zabezpečení elektromechanického subsystému, tj. na vybavení metra, zatiaľ čo čínska spoločnosť bude robiť stavebné práce.** Koncom novembra 2020 bola podpísaná medzištátna dohoda o realizácii infraštruktúrnych projektov s Francúzskom. Celková hodnota dohody je **581 mil. eur**, z čoho 127 mil. eur je určené na rozvoj efektivity elektro-distribučnej siete, zatiaľ čo 454 mil. EUR je určené na výstavbu prvej linky metra. Rokovania s inštitúciami, ktoré majú zabezpečiť financovanie časti, na ktorej robí „PowerChina“ ešte stále prebiehajú. Vzhľadom na to, že ide o projekt celoštátneho významu financovanie bude zo štátneho rozpočtu. **Celková hodnota projektu belehradského metra (linka 1 a 2) je 4,4 mld. eur.** Práce na výstavbe prvej linky by mali začať v novembri 2021 a očakáva sa, že táto časť bude dokončená do r. 2028.
- **Výstavba priemyselného parku v Borči** – aj napriek tomu, že Dohoda o výstavbe priemyselného parku v Borči bola podpísaná ešte v r. 2018 implementácia projektu ešte stále nezačala. Do projektu boli angažovaní čínski partneri a výstavba je poverená čínskej spoločnosti „China Road and Bridge Corporation“. Celková hodnota projektu je cca. **220 mil. EUR** a mal by byť financovaný prostriedkami z troch čínskych bánk: EXIM, Rozvojová banka a Čínska banka pre výstavbu. Podľa premiérky RS výstavba začne v r. 2021.
- **Výstavba Klinického centra Vojvodiny** – hlavný projekt pre KC Vojvodina bol spracovaný ešte v roku 2015. Koncom novembra 2020 za dodávateľa bolo zvolené konzorcium „GH Holding“ z Ľubľany a „Delta Inženjering“ z Belehradu a výstavba a rekonštrukcia začali koncom roka. Konečný termín na dokončenie prác je 29 mesiacov od podpisovania zmluvy medzi investorom a dodávateľmi. Celková hodnota projektu je **28,5 mil. eur** a financie boli zabezpečené z úveru EIB.
- **Výstavba detskej nemocnice „Tiršova 2“ v Belehrade** – v novembri 2020 začala príprava na začiatok výstavby detskej nemocnice „Tiršova 2“, ktorá by mala začať na jar 2021. Celková

hodnota projektu je okolo **75 mil. eur** a Srbsko podpísalo dohodu s CEB (Rozvojová banka Rady Európy) o poskytovaní úveru na realizáciu tohto projektu vo výške 54 mil. eur.

- **Modernizácia TE Kostolac B a výstavba nového bloku „Kostolac B3“** – práce na rekonštrukcii a výstavbe nového bloku začali ešte v r. 2017 čínskou spoločnosťou „China Machinery Engineering Corporation“. Hodnota prvej fázy projektu tj. výstavby nového bloku je cca. **500 mil. eur**, zatiaľ čo druhá fáza projektu, tj. modernizácia TE Kostolac B je cca. **590 mil. eur**. Celkovo 85% financií bolo zabezpečené z dlhodobých úverov čínskej EXIM banky a 15% zabezpečil EPS (Elektroprivreda Srbije).

Najvýznamnejšie rozbehnuté zahraničné investície

- Výstavba japonskej fabriky „**Toyo Tires**“ v Indjiji.
- Výstavba čínskej fabriky pneumatík „**Linglong**“ v Zreňanine.
- Výstavba fabriky na výrobu leteckých motorov nemeckej spoločnosti **MTU** v Starej Pazove.
- Výstavba závodu na výrobu auto dielov „**Vorwerk**“ v Čačku
- Výstavba závodu „**Brose**“ v Pančeve
- Výstavba fabrík káblových systémov „**Leoni**“ vo viacerých lokalitách v Srbsku
- Výstavba fabriky spoločnosti „**Continental**“ v Novom Sade

Najdôležitejšie strategické investície zahraničných firiem v r. 2020:

- Spoločnosť „**Hesteel**“ (Čína) kúpila **železiarne Smederevo**;
- Investície baníckej spoločnosti „**Zijin Minin Group**“ v Bori;
- Investície ruského „**Gazpromneft**“ do „**NIS**“.

c) Členstvo v medzinárodných organizáciách a účasť v integračných procesoch

OSN, WB, MM, UNIDO, UNESCO, ILO, MO, WHO, OBSE, CEI, SECI, EFTA, Pakt stability, Jadransko-iónska iniciatíva, do uvedených medzinárodných organizácií Srbsko vstúpilo v priebehu roku 2000 a v roku 2001 do nasledujúcich ICAO, ITU, UPU, IAEA, WIPO, FAO, IOM, WMO, EBRD. V roku 2003 bolo Srbsko prijaté do Rady Európy a v roku 2007 do CEFTA. V roku 2019 sa Srbsko stalo 23. plnoprávnym členom CERNu.

Závazky Stredoeurópskej dohody o voľnom obchode (CEFTA) a regionálnej hospodárskej oblasti (REA) je potrebné presadzovať s väčším odhodlaním vrátane nájdenia realizovateľných riešení politických prekážok.

*Pokiaľ ide o **integračné snahy Srbska**, je potrebné spomenúť najmä dve hlavné priority – **Vstup do EÚ a WTO**. V júni 2008 Srbsko podpísalo Asociačnú dohodu SAA s EÚ. Bezvízový styk medzi EÚ a Srbskom nadobudlo platnosť 19. decembra 2009. Srbsko 22. decembra 2009 oficiálne požiadalo o členstvo v EÚ. Dňa 14. júna 2010 sa ministri členských krajín EÚ dohodli na začatí ratifikácie SAA so Srbskom. 1. marca 2012 sa európski lídri na summite v Bruseli rozhodli udeliť Srbsku štatút kandidáta na členstvo v Európskej únii. 21. januára 2014 sa oficiálne začali prístupové rokovania Srbska do EÚ. Srbsko dosiahlo významný pokrok v hospodárskych reformách pri rokovaníach o členstve v roku 2016 - tempo napredovania závisí prevažne od Srbska. Pozitívne sa dá hodnotiť odhodlanie vlády v dosiahnutí pokroku v integračnom úsilí aj prostredníctvom snahy vytvorenia fungujúceho trhového hospodárstva sledovaním ekonomických reforiem. To dáva zdravý základ ekonomickému rastu, zvýšeniu investícií a exportu pre rok 2020.*

O vstup do WTO Srbsko požiadalo v roku 2004 a proces pristúpenia sa začal vo februári 2005. V súčasnosti sa ešte riešia otázky týkajúce sa obchodu s geneticky modifikovanými potravinami (GMO). Napriek tomu, že bol dosiahnutý určitý pokrok čo sa týka trhu ešte nebol dosiahnutý v súvislosti s nevyriešeným legislatívnymi opatreniami t.j. uzákonenia GMO v súlade s právnymi predpismi WTO. V sledovanom období bez zmien – status quo.

II. PODPORA OBCHODU A PODNIKANIA

Srbský vývoz vzrástol v roku 2018 na približne 51% HDP a očakávalo sa, že v roku 2019 bude ďalej rásť. Srbsko však v rokoch 2008 až 2017 zaviedlo len 47 nových vývozných tovarov, čo je veľmi nízke číslo v porovnaní s ostatnými krajinami SVE (napr. Chorvátsko zaviedlo 201 produktov v rovnakom časovom období). Okrem toho klesá zložitost' koša výrobkov, ktorý vyváža Srbsko (smerom k surovinám-výrobkom s nízkou pridanou hodnotou). Polovica týchto vývozov pochádza od zahraničných vlastníkov, ktoré pochádzajú z domácich zdrojov len vo veľmi nízkom objeme. Údaje ukazujú, že približne 30% nárastu vývozu zahŕňa dovážaný tovar, ktorý bol spracovaný v Srbsku a následne vyvezený späť do krajiny pôvodu ako súčasť finálneho výrobku. Rast vývozu je dôležitý, pretože typická srbská spoločnosť zameraná na vývoz je dvakrát produktívnejšia v porovnaní so spoločnosťou, ktorá nevyváža, z dôvodu tvrdšej konkurencie a príležitostí učiť sa z nových trhov. Srbsko by preto malo zlepšiť prostredie pre vývozcov, zlepšiť kapacity pre služby súvisiace s vývozom a znížiť čas a náklady spojené s vymáhaním dodržiavania zmlúv. Malo by zahŕňať zníženie a odstránenie určitých ciel a netarifných prekážok, zvýšenie efektívnosti hraničnej kontroly a jej postupov a zlepšenie kvality súvisiacej infraštruktúry.

V súčasnosti v Srbsku prebieha reforma daňovej správy. Hlavným cieľom prebiehajúcej reformy správy daní je zlepšiť efektívnosť výberu daní a poskytovať lepšie služby daňovníkom. Účelom daňovej politiky je lepšia podpora investícií a zvýšenie zamestnanosti. Jednou z daňových reforiem, ktorá sa začala v roku 2019, bolo zníženie priemerného daňového zaťaženia miezd zo 63% na 62%. Je to pozitívny krok, pretože zníženie daňového zaťaženia zamestnávateľov môže prispieť ku konkurencieschopnejšiemu hospodárstvu. Podľa srbskej fiškálnej rady však zníženie musí dosiahnuť najmenej úrovne 60%, aby sa dosiahol skutočný vplyv na hospodárstvo a urýchlil rast. V roku 2019 sa úspešne uskutočnilo oddelenie základných a vedľajších administratívnych povinností daňovej správy. Výsledkom bolo aj zlúčenie hlavných činností správy daní do menšieho počtu fyzických miest. Doteraz niektoré kategórie samostatne zárobkovo činných osôb platili paušálnu daň z príjmu. Reforma umožnila automatizáciu a racionalizáciu procesu podávania žiadostí a zároveň zabránila zneužitiu a zvýšila transparentnosť. Je však otázne, či tieto reformy prinesú očakávané výsledky. Dá sa predpokladať, že táto zmena bude pravdepodobne fiškálne neutrálna.

Najúčinnejším daňovým opatrením by však bolo zníženie daňového zaťaženia miezd. Zlepšilo by to konkurencieschopnosť miestnej pracovnej sily, stimulovalo zamestnanosť a investície a následne podporilo hospodársky rast. Očakáva sa zvýšenie nezdaniteľnej časti platu z 15 300 RSD (cca 130 €) na 25 000 RSD (cca 213 €) v roku 2020. Týmto opatrením by sa znížilo daňové zaťaženie minimálnych miezd z 58% na 53%. Významným rozdielom by bolo aj zníženie bremena priemernej mzdy zo 62% na 60%. Tieto opatrenia by si vyžadovali 20 mld. RSD (cca 170,7 mil. €) fiškálneho priestoru. Skutočné zníženie dane však bude nižšie, ako sa očakávalo. Vláda tiež oznámila zníženie daňových príspevkov na dôchodkové a invalidné poistenie z 26% na 25,5%, čo nie je tak výrazná zmena.

V roku 2019 bol schválený päťročný projekt modernizácie správy daní, čo je veľmi dobrý krok. Zahŕňalo by to modernizáciu systému IT a vytvorenie moderného systému správy daní v IKT, zlepšenie ľudských zdrojov a zamestnávania nových zamestnancov a rozšírenie rozsahu metodík nepriameho auditu. Aj

keď úrady dosiahli určitý pokrok v implementácii reforiem daňovej správy, bolo by dobré, keby sa v budúcnosti urobilo rýchlejšie alebo aspoň udržalo súčasné tempo zmien. Boj proti šedej ekonomike zostáva jednou z priorit srbskej vlády.

Reforma mzdového systému umožní vyššiu mzdu vo viacerých sektoroch verejnej správy. Aj keď orgány uviedli, že sa zaviazali vykonať reformu systému miezd koncom roku 2018, bolo prijaté rozhodnutie o odklade vykonávania na rok 2019 a opäť na polovicu roku 2020. To nie je dobrý signál zo strany štátu, keďže neexistuje vierohodný dôvod na odloženie tohto rozhodnutia ani o jeden rok, nehovoriac o ďalšom oneskorení. Vláda odôvodňuje tento krok so zámerom začleniť do systému políciu a armádu (ktoré boli predtým vynechané) a správne kalibrovať mzdové koeficienty a základné mzdy. Veľkým znepokojením však je skutočnosť, že na konci roku 2019 bol zavedený výrazný nárast miezd vo verejnej správe o 9,5%. Fiškálna rada tvrdí, že také veľké zvýšenie miezd je ekonomicky neopodstatnené. Vzhľadom na obmedzený fiškálny priestor by bolo odôvodnené zvýšenie okolo 5% - 5,5%. Táto zmena nepredstavuje priame ohrozenie fiškálnej udržateľnosti, ale je signálom, že tieto politiky by mohli pokračovať aj v budúcnosti a mohli by mohli byť ohrozené dobré výsledky dosiahnuté vo fiškálnej konsolidácii, ako aj možné zníženie fiškálneho priestoru pre politiky zamerané na zvýšenie rastu. Srbská fiškálna rada okrem toho poukazuje na niekoľko výziev, ktoré sa doteraz nezohľadnili. Zahŕňajú príliš úzke rozpätie medzi najnižšou a najvyššou mzdou, neexistenciu transparentného zoznamu všetkých zamestnancov (vrátane ich plátov a prémie) a potrebu zrušenia zákazu zamestnania, pretože v niektorých dôležitých odvetviach dochádza k znižovaniu počtu zamestnancov (ako zdravotná starostlivosť a inšpekcie).

Produktivita by sa mohla zvýšiť, keby spoločnosti zaviedli lepšie výrobné procesy, používali pokrokové technológie a zlepšili zručnosti pracovníkov. Údaje ukazujú, že srbská výrobná spoločnosť potrebuje na produkciu rovnakej kvality produkcie v porovnaní so spoločnosťou v EÚ trikrát toľko pracovníkov. Produktivita v Srbsku je nízka a rastie nízkym tempom (približne 1% ročne). Okrem toho stále veľký počet štátnych podnikov v Srbsku spomaľuje rast produktivity v odvetviach s potenciálom. Spoločnosti s vysokým rastom tvoria iba 5,3% zo všetkých spoločností v Srbsku. Tieto spoločnosti však v rokoch 2014 až 2017 vytvorili v Srbsku okolo 77% pracovných miest. Produktívnejšie spoločnosti vytvárajú početné výhody pre ekonomiku jednej krajiny. Zamestnávajú viac pracovníkov, platia vyššie platy a zvyčajne sa orientujú na vývoz. Aj keď v poslednej dobe došlo k zlepšeniam, Srbsko by sa malo viac zamerať na inovácie, podporovať výskum a vývoj a stimulovať spoluprácu medzi spoločnosťami, akademickou obcou a finančnými inštitúciami. Okrem toho by sa v záujme zvýšenia produktivity malo zlepšiť podnikateľské prostredie, mali by sa zmeniť politiky PZI (smerom k politikám, ktoré maximalizujú šírenie poznatkov) a štátna pomoc by sa mala znížiť a presmerovať na produktívnejšie využitie.

Malé a stredné podniky, ako aj začínajúce podniky čelia mnohým výzvam súvisiacim s financovaním v Srbsku, pretože banky majú veľmi prísne úverové štandardy. Na druhej strane spoločnosti, ktoré si požičiavajú, majú tendenciu byť produktívnejšie. Úver súkromného sektora na HDP v Srbsku predstavuje iba 44% v porovnaní s priemerom 80% v EÚ. Existuje teda priestor na zlepšenie financovania súkromného sektora, najmä pri reformách stratégií a právnych rámcov a umožňovaní alternatívnych finančných nástrojov.

Rozvoj srbského obchodu podporujú najmä **silné stránky** ako je:

- Dohoda o stabilizácii a pridružení s EÚ, ktorá umožňuje vstupu 93% srbských výrobkov na trh bez ciel
- Prebiehajúci proces pristúpenia k EÚ (začalo sa 17 z 35 kapitol, z ktorých dve boli uzavreté).
- Reforma verejného sektora v koordinácii s MMF a EÚ
- Prírodné zdroje (uhlie, bauxit, meď, zinok, zlato) a potravinová sebestačnosť

- automobilový priemysel,

ale musíme uviesť aj slabé stránky:

- Nedostatok dopravnej infraštruktúry v krajine bez námorného prístupu poškodzuje
- Masívny a neefektívny verejný sektor
- Pomalé súdne konania, colné obťažovanie, korupcia, nedostatok transparentnosti vo vláde
- Citlivosť na klimatické podmienky (poľnohospodárstvo, energia)
- Nedostatočná produktivita (okrem automobilového priemyslu), slabé inovácie poškodzujú malé a stredné podniky
- vysoká úroveň eurizácie (67%) a obmedzený vývoj úverov (46% HDP)
- neformálna ekonomika je naďalej veľká: 24% HDP (35% v roku 2006) a 20% zamestnanosti
- migrácia kvalifikovanej pracovnej sily (nezamestnanosť mladých ľudí: 30%)

Podnikateľská legislatíva

Za riadenie zahraničného obchodu Srbska zodpovedajú Ministerstvo obchodu, cestovného ruchu a telekomunikácií a Ministerstvo hospodárstva. Ministerstvo financií koordinuje finančno-ekonomické vzťahy so zahraničím spolu s Národnou bankou Srbska. Na podnikateľskej úrovni ide o Hospodársku komoru Srbska, vrátane 16 regionálnych komôr, ktoré sú rozmiestnené vo väčších priemyselných centrách Srbska.

Daňový systém – v Srbsku je charakterizovaný nízkymi daňovými sadzbami. Daň z príjmu je jednou z najvýhodnejších v Európe. DPH a daň z príjmov je nižšia ako vo väčšine krajín strednej a východnej Európy.

Tab.č. 3

Daň	
z príjmov fyzických osôb	10%
z kapitálových ziskov	10%
ostatné osobné príjmy	20%
z príjmov právnických osôb	15%
z pridanej hodnoty (tovarov a služieb)	20%
osobitná -lieky, potraviny, PC	8%
z dividend	20%
ZPC od 1.1.2016	50 €/deň

Užitočné kontakty:

- Daňová správa - www.poreskauprava.gov.rs
- Ministerstvo financií - www.mfin.gov.rs

Odvodové zaťaženie – celkové daňové a odvodové zaťaženie prepočítané na netto mzdu je od roku 2019 približne 62%. To znamená, že za každých vyplatených 100 eur (*netto mzda*) je potrebné zaplatiť 65 eur (odvody + daň).

Tab.č.4

Výška odvodov – uhrádza zamestnávateľ	1.8.2014
dôchodkové a invalidné poistenie	12%
povinné zdravotné poistenie	12%
poistenie v nezamestnanosti	0,75

Tab.č.5

Výška odvodov – uhrádza zamestnanec	1.8.2014
dôchodkové a invalidné poistenie	14%
povinné zdravotné poistenie	5,15%
Daň z príjmu FO	10%

Užitočné kontakty:

- Republički fond za penzijsko i invalidsko osiguranje, www.pio.rs/cir/
- Zavod za socijalno osiguranje, www.zso.gov.rs/

Podmienky podnikania v Srbsku sa veľmi nelíšia od slovenských. V súčasnosti prebieha zosúladovanie srbskej legislatívy s legislatívou EÚ.

Pri zámere uplatnenia (zahraničnej firmy/výrobcov) na srbskom trhu je bežnou praxou poverenie miestneho zástupcu. Zahraničné podnikateľské subjekty na začiatku spolupráce poskytujú zastúpenie na dobu určitú, ktorá je v prípade spokojnosti oboch strán predlžovaná. Jedným z negatív podnikania v Srbsku je zvyčajne zdĺhavý a komplikovaný proces získavania povolení.

Pozn.: Výhodou podnikania v Srbsku je stále prebiehajúca rekonštrukcia srbského hospodárstva a pomerne široká možnosť uplatnenia pre slovenskú podnikateľskú verejnosť.

Užitočné internetové stránky:

- Hospodárska komora Srbska www.pks.rs
- Hospodárska komora Belehradu www.komberg.org.rs
- Hospodárska komora Vojvodiny www.pkv.co.rs
- Hospodárska komora Niš www.rpknis.co.rs
- Ministerstvo financií www.mfin.gov.rs
- Ministerstvo hospodárstva www.privreda.gov.rs
- Ministerstvo štátnej správy a miestnej samosprávy www.mduls.gov.rs
- Ministerstvo stavebníctva, dopravy a infraštruktúry www.mgsi.gov.rs/
- Ministerstvo energetiky a baníctva www.mre.gov.rs
- Ministerstvo poľnohospodárstva a ochrany životného prostredia www.mpzss.gov.rs
- Ministerstvo obchodu, cestovného ruchu a telekomunikácií www.mtt.gov.rs
- Štátny úrad pre zamestnávanie www.nsz.gov.rs
- Rozvojová agentúra Srbska www.ras.gov.rs/sr
- Fond pre podporu investícií vo Vojvodine www.vip.org.rs
- Agentúra pre hospodárske registre www.apr.gov.rs
- Fond pre rozvoj www.fondzarazvoj.gov.rs
- Regionálna agentúra pre rozvoj a európsku integráciu <http://rarei.rs/>
- Daňová správa www.poreskauprava.gov.rs
- Colná správa www.carina.rs
- Výstavisko Nový Sad www.sajam.net
- Výstavisko Belehrad www.sajam.co.rs

b) Programy podpory zahraničného obchodu, technickej a finančnej pomoci, projekty regionálnej spolupráce

Ministerstvo hospodárstva poskytuje finančnú podporu pre malé a stredné podniky na financovanie činností s cieľom prispieť k zvýšeniu vývozu. Finančné prostriedky môžu získať spoločnosti registrované v Srbskej republike, ktoré sa zaoberajú výrobou finálnych produktov, resp. polotovarov

Veľvyslanectvo Slovenskej republiky v Srbsku: www.mzv.sk/belehrad, emb.beograd@mzv.sk

alebo poskytujú služby v oblasti energetiky, stavebníctva, informačných technológií, recyklácie, priemyselného a textilného dizajnu, a ktoré spĺňajú nasledujúce požiadavky:

- patria do kategórie malých a stredných podnikov v súlade so Zákonom o účtovníctve a audite Srbskej republiky
- počas predchádzajúcich dvoch rokov pred podaním žiadosti im nebola pozastavená resp. zakázaná činnosť
- v priebehu jedného roka pred podaním žiadosti nebola znížená výška základného imania o viac ako 50%,
- všetky dane, odvody a ostatné povinnosti voči štátu musia byť zaplatené v súlade s právnymi predpismi Srbskej republiky,
- nespĺňajúce podmienky platobnej neschopnosti v súlade so Zákonom o konkurze a vyrovnaní.

Podnikateľské subjekty, ktoré spĺňajú podmienky majú nárok na náhradu nákladov činnosti do výšky 50%, resp. 75% nákladov na certifikáciu výrobkov systému riadenia kvality bez dane z pridanej hodnoty v závislosti od týchto kritérií:

Agentúra pre poistenie a financovanie exportu Srbskej republiky (AOFI) je špecializovaná finančná organizácia, ktorá podporuje exportne orientované spoločnosti. Pre svoju činnosť využíva agentúra mechanizmy poisťovania a financovania exportu – financovanie pracovného kapitálu, poskytovanie záruk, factoring, forfaiting, poradenstvo, technická pomoc exportérom, analýza úverov. Ďalšie informácie sú dostupné na www.aofi.rs

Fond pre rozvoj

Cieľom fondu je podporovať hospodársky a regionálny rozvoj, zamestnanosť, export, zakladanie a rozvoj malých a stredných podnikov, zlepšovanie konkurencieschopnosti domáceho hospodárstva resp. vytvorenie modernej ekonomickej štruktúry. Cieľovou skupinou Fondu pre rozvoj Srbskej republiky sú malé a stredné podniky. Hlavnou úlohou fondu je poskytovať právnickým osobám a podnikateľom čo najlepšie podmienky na financovanie ich aktivít. Ďalšie informácie www.fondzarazvoj.gov.rs.

Tendre na rekonštrukciu a obnovu srbskej hospodárskej infraštruktúry vypisuje **Agencia za privatizaciju** (*Agentúra pre privatizáciu*) – www.priv.rs. Táto agentúra je poverená srbskou vládou a Ministerstvom hospodárstva Srbskej republiky realizovať proces privatizácie.

c) Verejné obstarávanie

V Srbsku stále existujú významné prekážky hospodárskej súťaže. Súvisí to hlavne s účasťou štátu na trhu. Hlavnými prekážkami sú štátne vlastníctvo v odvetviach, v ktorých sú možné súkromné spoločnosti, slabá správa štátnych podnikov a neprimeraná kontrola štátnej pomoci. V Srbsku je stále okolo 600 štátnych podnikov. Ich prítomnosť často súvisí s narušením cien a ponuky v hodnotovom reťazci, ako aj s obmedzením vývozu a rastu produktivity v súvisiacich odvetviach. Okrem toho je štátna pomoc veľká a prideluje sa tak, aby z nej mali úžitok neproduktívne štátne podniky. Pre Srbsko by bolo prospešné vyrovnanie rovnakých podmienok medzi štátnymi podnikmi a súkromnými spoločnosťami. To sa dá dosiahnuť znížením štátnej pomoci a zlepšením jej kontroly, privatizáciou a reštrukturalizáciou zostávajúcich štátnych podnikov a dokončením trhových reforiem v oblasti služieb (predovšetkým energetiky, dopravy a telekomunikácií).

Verejné obstarávanie v Srbsku je upravované Zákonom o verejnom obstarávaní (124/2012), ktorý sa uplatňuje od 1.4.2013. Spolu s ním bolo prijatých aj 5 nových vykonávacích predpisov: Predpis o občianskom supervízorovi, Predpis o forme a obsahu plánu obstarávania a správy o realizácii plánu

obstarávania, Predpis o povinných elementoch konkurznej dokumentácie v súťažiach verejného obstarávania a spôsobe preukazovania splnenia podmienok, Predpis o forme a obsahu žiadosti o názor o opodstatnenosti uplatnenia rokovacieho konania, Predpis o obsahu správy o verejnom obstarávaní a spôsobe vedenia evidencie o verejnom obstarávaní.

Nový zákon stanovil formovanie Správy pre spoločné záležitosti štátnych orgánov ako orgánu pre centralizované verejné obstarávania štátnych orgánov a organizácií, vrátane súdnych orgánov.

Právny rámec pre verejné zákazky je v Srbsku v podstate na štandardnej európskej úrovni, rozdiel je najmä v rozsahu výnimiek. Zákon ako štandardný spôsob výberu dodávateľa vo verejných výberových konaniach zaviedol tzv. otvorený postup. Výnimkami z toho pravidla sú tzv. reštriktívny postup a tzv. oslovenie vybraných firiem bez predchádzajúceho zverejnenia. Novým zákonom sa stanovuje nový druh súťaže – konkurenčný dialóg, ktorý budú mať obstarávatelia k dispozícii v prípade, že je predmet verejného obstarávania obzvlášť komplexný tak, že sa zmluva o verejnom obstarávaní nemôže uzavrieť uplatnením otvorenej alebo reštriktívnej súťaže. Predmet verejného obstarávania sa považuje za obzvlášť komplexný, pokiaľ obstarávateľ objektívne nedokáže určiť technickú špecifikáciu predmetu verejného obstarávania alebo právnú, resp. ekonomickú štruktúru verejného obstarávania.

Za verejné obstarávanie nízkej hodnoty sa považuje verejné obstarávanie tovarov rovnakého druhu, služieb alebo prác, ktorých celková odhadovaná hodnota je na ročnej úrovni nižšia ako 3 mil. RSD.

Od 1. septembra 2013 Agentúra pre hospodárske registre vedie verejný Register záujemcov – podnikateľov a právnických osôb, ktorí spĺňajú povinné podmienky pre účasť v súťaži verejného obstarávania. Tento Register je dostupný na internetovej stránke Agentúry pre hospodárske registre www.apr.gov.rs

Veľké množstvo tendrov je zverejňovaných prostredníctvom denníka Politika www.politika.rs, na Portale javnih nabavki www.nabavke.com alebo na podnikateľskom portáli www.ekapija.com. Účastníci tendrov sa môžu so svojimi pripomienkami na priebeh jednotlivých konaní obrátiť na Komisiu pre ochranu práv ponúkajúcich.

Ďalšie informácie môžete nájsť na internetových stránkach Úradu pre verejné zákazky www.ujn.gov.rs), alebo na ich portáli (www.portal.ujn.gov.rs).

d) Zmluvná základňa

- Zmluva medzi Slovenskou republikou a Zväzovou republikou Juhoslávia o zamedzení dvojitého zdanenia v odbore daní z príjmov a z majetku z 26. februára 2001.
- Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a Federálnou vládou Juhoslovanskej zväzovej republiky o vedecko-technickej spolupráci z 26. februára. 2001.
- Dohoda o spolupráci v oblasti vzájomného uznávania výsledkov skúšok a certifikátov medzi Ministerstvom hospodárstva Slovenskej republiky a Juhoslovanským akreditačným orgánom JUAT Juhoslovanskej zväzovej republiky zo 16. januára 2002.
- Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a Radou ministrov Srbska a Čiernej Hory z 9. novembra 2004 o zmene Dohody medzi vládou Slovenskej republiky a Zväzovou vládou Zväzovej republiky Juhoslávia o podpore a vzájomnej ochrane investícií z 30. januára 1996. Dohoda nadobudla platnosť 13. októbra 2005 a jej cieľom je vytvárať a udržiavať priaznivé podmienky na investície investorov jedného štátu na území druhého štátu.
- Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a Radou ministrov Srbska a Čiernej Hory o hospodárskej spolupráci z 5. októbra 2005. Medzivládna dohoda, ktorá nadobudla platnosť 1. januára 2006 je

Veľvyslanectvo Slovenskej republiky v Srbsku: www.mzv.sk/belehrad, emb.beograd@mzv.sk

základným dokumentom pre rozvoj a podporu vzájomných hospodárskych vzťahov. Na základe predmetnej dohody pracuje zmiešaná slovensko-srbská komisia, ktorej piate zasadnutie sa uskutočnilo 10.-11. júna 2013 v Belehrade. Ďalšie zasadnutie by sa malo uskutočniť v Bratislave.

- Memorandum o porozumení medzi Ministerstvom hospodárstva Slovenskej republiky a Ministerstvom ekonomických vzťahov so zahraničím Srbskej republiky o prehlbovaní bilaterálnych ekonomických vzťahov z 28. marca 2006. Memorandum bolo podpísané s cieľom rozvíjať hospodársku spoluprácu, hlavne v oblasti priamych investícií, prehlbovania tovarovej výmeny, spolupráce pri spoločnom vstupe na trhy tretích krajín, realizácie spoločne pripravených projektov a v oblasti regionálnej spolupráce.
- Protokol medzi Ministerstvom hospodárstva Slovenskej republiky a Ministerstvom baníctva a energetiky Srbskej republiky o prehlbovaní spolupráce v oblasti baníctva a energetiky z roku 2009. Protokol vstúpil do platnosti 3. decembra 2009 v snahe prehĺbiť bilaterálne ekonomické vzťahy v oblasti energetiky a baníctva a to prostredníctvom výmeny informácií, poznatkov, skúseností, priamych kontaktov a realizáciou konkrétnych projektov, ktoré sú vyšpecifikované v protokole.
- Osobitná dohoda o spolupráci medzi Ministerstvom hospodárstva SR a Ministerstvom baníctva a energetiky Srbskej republiky z roku 2011. Dohoda nadobudla platnosť dňom podpisu 8. februára 2011 a jej zámerom je vytvoriť podmienky pre rýchlu spoluprácu na projektoch v oblasti baníctva a energetiky.
- V októbri 2018 **bolo podpísané Memorandum o porozumení o spolupráci v oblasti digitalizácie verejnej správy medzi Úradom podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu a Kanceláriou ministra pre informačné technológie.**
- V máji 2019 bola podpísaná **Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Srbskej republiky o urovnaní dlhu Srbskej republiky voči Slovenskej republike.**

Zoznam všetkých platných bilaterálnych zmlúv môžete nájsť na internetovej stránke Ministerstva zahraničných vecí SR (www.mzv.sk) v časti medzinárodné zmluvy.

III. INVESTÍCIE, ENERGETIKA, VEDA A VÝSKUM

Súčasná úroveň investícií nestačí na podporu vyššieho dlhodobého rastu Srbska. Mali by sa zvýšiť verejné investície, ako aj lepšie riadenie verejných investícií. Zároveň by sa mali prijať politiky, ktoré podporujú súkromné investície. Investície sú rozhodujúce pre zvýšenie produktivity a následné poskytnutie väčšieho počtu pracovných miest a zameranie sa viac na inovácie.

Od roku 2015 boli investície v priemere 19,4% HDP ročne, vrátane zvýšenia na 22,7% v roku 2018. V roku 2019 sa investície odhadovali na približne 23,3%.

Na konci roku 2019 vláda oznámila národný investičný program „Srbsko 2025“ a investície v hodnote 14 mld. eur v nasledujúcich 5 rokoch. Z toho by sa malo investovať o niečo viac ako 5 mld. eur do cestnej infraštruktúry, približne 3,5 mld. eur do železničnej infraštruktúry (vrátane belehradského metra) a 1 mld. do environmentálnej infraštruktúry. Väčšina investícií je oprávnená, existuje však aj veľa neproduktívnych investícií, ako je výstavba futbalových štadiónov. Aby sa však tento plán stal dôveryhodným, vláda by mala zverejniť ďalšie podrobnosti.

Srbsko potrebuje urýchliť rozvoj základnej infraštruktúry, najmä komunálnej a environmentálnej ochrany. Iba asi 50% domov je napojených na verejnú kanalizáciu, menej ako 10% odpadových vôd sa čistí, 80% odpadu sa zhromažďuje a končí na skládkach iných ako sanitárne a pitná voda nie je vhodná na použitie v približne 40% miest. V súčasnosti existuje určitý fiškálny priestor pre investície do

komunálnej a environmentálnej infraštruktúry a vláda by mala konečne začať s realizáciou projektov v tejto oblasti.

Štátne a miestne verejné spoločnosti spravidla pôsobia nekvalitne a nedostatočne investujú, aj keď nepredstavujú okamžité rozpočtové výdavky. Napríklad zďaleka najväčšia zo všetkých verejných spoločností – energetická spoločnosť EPS roky investuje menej ako odpisuje, čo znamená, že nielen nezvyšuje svoju výrobnú kapacitu, ale tiež ju s amortizáciou znižuje.

Prevažná časť chýbajúcich investícií Srbska sa týka domáceho súkromného sektora. Aj keď súkromný sektor prijíma investičné rozhodnutia nezávisle, zlepšenie súčasného veľmi zlého podnikateľského prostredia by ich investície mohlo výrazne zvýšiť. Pri porovnaní 26 ČK EÚ vplyv právneho štátu a korupcie na veľkosť súkromných investícií sa ukázal ako štatisticky významný. To znamená, že srbský súkromný sektor by investoval podstatne viac, ak by sa znížila korupcia a zlepšil sa právny štát v krajine.

Nasledujúca tabuľka najlepšie ilustruje investície štátu do systémov vzdelávania a zdravotníctva, ako aj do životného prostredia:

Trvalo udržateľný rozvoj srbského hospodárstva závisí predovšetkým od prílevu investícií a rastu exportu, preto je mimoriadne dôležité, aby investície v nasledujúcom období smerovali do exportne orientovaných sektorov a vysokých technológií.

Nariadenie o podmienkach a metódach prilákania priamych investícií určuje výšku dotácií v závislosti od počtu zamestnancov, stupňa rozvoja lokality a veľkosti kapitálových investícií.

V súčasnosti je úroveň verejných investícií v Srbsku (okrem armády a polície) 3% HDP a koncom roku 2022 sa predpokladá zvýšenie približne na 4,5%. Pre tento nárast existuje rozpočet a čo je dôležitejšie aj infraštruktúrne projekty, v ktorých je potrebné investovať. Rast investícií ročne o 0,5% HDP povedie k zvýšeniu miery hospodárskeho rastu na približne 4%, čo sa dosiahne pri uplatňovaní zodpovedajúcich ročných a trojročných multiplikátorov verejných investícií.

Zostáva niekoľko výziev, ako napríklad: vysoké náklady a požiadavky pre inovačné, mladé a potenciálne rastové spoločnosti, nedostatočné investície v oblastiach, ako sú financovanie inovácií, financovanie infraštruktúry a environmentálne projekty, ale aj nedostatočná podpora pre dlhodobé financie, záručné nástroje a kapitálové financovanie.

Priame zahraničné investície (PZI)

Aj napriek tomu, že r. 2020 nebol veľmi priaznivý na investovanie do zahraničia, Srbsku sa podarilo pritiahnúť cca. 3 mld. eur zahraničných investícií a takýto pozitívny trend pokračoval aj v r. 2021 vďaka udržanej makroekonomickej a finančnej stabilite, stabilite devízového kurzu, ako aj implementovanej fiškálnej konsolidácii. Najväčší prílev PZI zaznamenali sektory spracovateľského priemyslu (kovopriemysel, auto a potravinársky priemysel a výroba pneumatík) a vzhľadom na to najväčší rast zamestnávania, výroby a vývozu sa vyskytol práve v týchto sektoroch. Najviac PZI v r. 2020 do Srbska prišlo z Holandska (705,5 mil. eur), Slovinska (483,3 mil. eur – do čoho je zarátaná investícia privatizácie poslednej srbskej banky „Komercijalna banka“ vo výške 395 mil. eur) a Číny (478,9 mil. eur).

Odborníci v oblasti ekonomiky a financií zdôraznili, že hlavným ukazovateľom pozitívnych hospodárskych prúdov sú investície veľkých spoločností v zmysle zakladania výrobných a distribučných centier pre celú Európu práve v Srbsku a to znamená aj vytváranie väčšieho počtu pracovných miest. Niektoré z najdôležitejších investícií v krízovom roku uskutočnili spoločnosti Toyo Tires, Boysen, ZTF, Borse a i. Už vo februári 2021 svoj príchod na srbský trh ohlásila aj japonská spoločnosť „Nidec“ s investíciou vo výške cca. 2 mld. eur.

Pozitívny rating Srbska potvrdili aj všetky najdôležitejšie svetové ratingové agentúry. „Fitch“ potvrdil úverový rating Srbska na úrovni BB+ s tendenciou zlepšenia. Ratingová agentúra „Moody’s“ zvýšila úverový rating Srbska z „Ba3“ na „Ba2“ so stabilnými podmienkami na ďalšie zlepšenie. Rating bol zvýšený na základe odolnosti srbskej ekonomiky na následky pandémie COVID-19, stabilnú úroveň strednodobého rastu ako aj očakávaní, že opatrenia fiškálnej konsolidácie vlády aj naďalej budú nadpriemerné v porovnaní s krajinami s „Ba“ úverovým ratingom.

Na základe hodnotenia renomovanej britskej agentúry „Emerging Europe“, ktorá sa zaoberá ekonomickou analýzou miest strednej, východnej, juhovýchodnej Európy a južného Kaukazu, Belehrad bol vyhlásený mestom s najlepším hospodárskym a investičným potenciálom Európy v r. 2021. Kategórie na základe ktorých mestá boli hodnotené sú podnikateľská klíma, infraštruktúra a mobilita, veľký počet odborníkov a talentov.

Srbsku momentálne chýbajú štátne kapitálové investície a čo je dôležitejšie, investície od domácich podnikateľských subjektov. Vedie sa diskusia o tom, či štát nevynakladá peniaze na kapitálové investície, a preto je potrebné, aby to štátne orgány zmenili. Na druhej strane domáce spoločnosti investujú najmä svoje vlastné financie a nevyužívajú peniaze z externých zdrojov. Dá sa predpokladať, že je to kvôli obavám splácania úverov, ako aj z obáv z prieniku na zahraničné trhy. Existuje teda aj tlak na štát, ktorý prichádza od výskumných pracovníkov a podnikateľov, aby sa zlepšilo podnikateľské prostredie pre domáce spoločnosti.

Priame zahraničné investície v Srbsku sú vysoké v dôsledku lacnej pracovnej sily, širokej sieti voľného obchodu, nízkych daní, vysokých dotácií a ad hoc ochrany zahraničných investorov od neefektívneho právneho a administratívneho systému. Nízke celkové investície negatívne ovplyvňujú produktivitu práce, zamestnanosť a budúce reálne mzdy, čo podporuje vývoj emigrácie. Pre rast celkových investícií v Srbsku je potrebné výrazne zvýšiť verejné (produktívne) investície a uskutočniť štrukturálne zmeny v hospodárskej politike, vytvoriť systémové stimuly pre úspory a investície.

Srbsko ako prioritu pre prilákanie zahraničných investícií zaznamenalo zlepšenie podnikateľského prostredia, najmä zjednodušilo postupy, transformovalo daňovú správu, reformovalo inšpekciu a neustále znižuje šedú ekonomiku.

Analýzu cien a vplyvu opatrení na prilákanie PZI brzdí skutočnosť, že neexistuje komplexná a účinná kontrola štátnej pomoci. Okrem toho sa odhaduje, že zahraničné spoločnosti dostávajú niekoľkokrát viac dotácií, ako sú dotácie dostupné pre domáce MSP, čo je len čiastočne odôvodnené vyššou produktivitou PZI.

Srbsko už nemá problém prilákať investorov, ale zápasí s ponukou vysoko kvalifikovaných pracovníkov, preto je najdôležitejšie, aby vzdelávací systém spĺňal potreby hospodárstva.

Keďže cudzinci a domáci podnikatelia nemajú rovnaké zaobchádzanie pri prideľovaní dotácií, je prirodzené, že v domácej obchodnej verejnosti je zlosť a zmätok, ktorý môže negatívne ovplyvniť motivačnú štruktúru, v ktorej je nakoniec definované správanie na domácej obchodnej scéne; existujú prípady angažovanosti srbských investorov v susedných krajinách. Dotované PZI trpia jedným nedostatkom, ktorý nie je teoreticky formálny, ale je veľmi veľký a ďalekosiahly a to, že dotácie sa uzatvárajú s verejnou správou s určitým zasahovaním politikov. Najrozsiahlejšie projekty realizované prostredníctvom dotovaných PZI sa ukázali, že sú všetky extrémne slabo nakontrahované (CN, RF).

Podnikateľské subjekty z EÚ sú poprednými investormi v Srbsku, ktorí priniesli do srbskej ekonomiky moderné technológie a know-how (13 mld. eur). Spoločnosti krajín EÚ za posledných päť rokov predstavovali ¾ kumulatívneho objemu PZI v Srbsku. Z druhej strany uvedená skutočnosť zvýšila

produktivitu, konkurencieschopnosť srbského hospodárstva, zvýšili exportný potenciál, rozpočtové príjmy a v konečnom dôsledku hospodársky rast.

Začatím hospodárskych reforiem sa Srbsko umiestnilo ako jedna z krajín najdôležitejších investičných destinácií v strednej a východnej Európe. Zoznam spoločností, ktoré už pôsobia na srbskom trhu, vedú spoločnosti: Fiat Chrysler Automobiles, Bosch, Michelin, Siemens, ZF, Yazaki, Panasonic, NCR, Yura, Magna, Continental, Calzedonia, Eaton, Stada, Falke, Swarovski, Mei Ta, Microsoft, Gorenje, Schneider Electric, Geox, Cooper Tires, Tarkett, Ling Long, Adient, Minth, Toyo Tires, Johnson Controls, Johnson Electric, Leoni, MTU a mnoho ďalších.

Podľa správy IBM Global Location Trends 2020 je Srbsko už štvrtý rok po sebe na prvom mieste na svete z hľadiska podielu exportne orientovaných investičných projektov (92,1%), a na piatom mieste v počte nových pracovných miest vytvorených prostredníctvom PZI, ktorých implementácia sa začala v roku 2018 v sektore elektrických zariadení.

Tab. č. 6

Priame zahraničné investície v SRB

	2016	2017	2018	2019	2020
Prílev PZI mld. €	2,1	2,5	3,5	3,8	2,9
Podiel na HDP %	5,2	6,2	7,5	5,3	6,2

Zdroj: Rozvojová agentúra SRB

Technická a finančná pomoc pri vstupe zahraničných investorov a opatrenia srbskej vlády v rámci prilákania zahraničných investorov

Srbská vláda s cieľom prilákania investícií schválila (22.05.2014) Nariadenie o podmienkach a spôsobe prilákania priamych investícií. Veľké podniky môžu získať prostriedky do 50%, stredné do 60% a malé do 70% oprávnených nákladov. Prostriedky sa pridávajú pre:

- investície vo výrobnom sektore, ktoré zabezpečia zriadenie min. 50 nových pracovných miest v jednotkách miestnej samosprávy, ktoré podľa stupňa rozvoja patria do 4. skupiny alebo devastované oblasti, hodnota investície minimálne 500 tis. eur;
- investície vo výrobnom sektore, ktoré zabezpečia zriadenia min. 100 nových pracovných miest v jednotkách miestnej samosprávy, ktoré podľa stupňa rozvoja patria do 1., 2. alebo 3. skupiny, hodnota investície minimálne 1 mil. eur;
- investície v sektore služieb, ktoré môžu byť predmetom medzinárodného obchodu, minimálna hodnota 300 tis. eur so zriadením minimálne 20 nových pracovných miest;
- investície do strategických projektov z oblasti cestovného ruchu, minimálna hodnota 5 mil. eur, otvorenie minimálne 50 nových pracovných miest;
- veľké investičné projekty pod podmienkou, že najmenej 20% hodnoty investičného projektu bude realizovaných najneskôr do uplynutia jedného roka odo dňa podpísania zmluvy;
- stredné investičné projekty pod podmienkou, že 10% hodnoty investičného projektu bude realizovaných najneskôr do uplynutia jedného roka od podpísania zmluvy.

Výška prostriedkov sa určuje podľa kritérií daných nariadením vo vzťahu k oprávneným nákladom investovania, alebo k oprávneným nákladom hrubých miezd pre nové pracovné miesta v dvojiročnom období po realizácii projektu. Výška prostriedkov, ktoré môžu byť pridelené veľkým podnikateľským subjektom sa schvaľuje do 50% oprávnených nákladov na realizáciu investičného projektu:

1. za oprávnené náklady do 50 mil. eur - do 50% týchto nákladov
2. za časť oprávnených nákladov od 50 do 100 mil. eur - do 25% týchto nákladov
3. za časť oprávnených nákladov väčšiu než 100 mil. eur – do 17% týchto nákladov.

Výška prostriedkov pre malé podnikateľské subjekty sa môže zvýšiť najviac o 20 percentuálnych bodov a pre stredné podnikateľské subjekty o najviac 10 percentuálnych bodov.

Kritériá pre pridelenie prostriedkov:

- referencie investora;
- technologická úroveň činnosti, ktorá je predmetom investície, v súlade s klasifikáciou Eurostatu;
- predchádzajúca spolupráca s dodávateľmi a plánovaný podiel domácich dodávateľov;
- efekty investície na zamestnancov;
- predchádzajúci a plánovaný objem medzinárodného a celkového obratu;
- finančno-trhové hodnotenie investičného projektu;
- výška a druh investície;
- efekty investície na hospodársky rozvoj obce, resp. mesta a regiónu, v ktorom sa investuje;
- vplyv investičného projektu na zvýšenie konkurencieschopnosti a príchod na nové trhy.

Obchodné spoločnosti môžu byť oslobodené od platenia daní z príjmov právnických osôb, ak prijímú minimálne 100 nových zamestnancov.

Podľa čl. 45b Zákona o príspevkoch na povinné sociálne poistenie, podnikateľ, ktorý zamestná nového zamestnanca do dňa 31. decembra 2019, bude mať právo na vrátenie časti zaplatených príspevkov, vo výške 65-75% zaplatenej sumy.

Investor môže byť oslobodený od platenia príspevkov alebo mu táto povinnosť môže byť znížená o 80% po dobu 2 rokov, ak zamestná:

- Osobu, ktorá je v deň uzatvorenia zmluvy staršia ako 50 rokov a ktorá je užívateľom práva na finančnú náhradu od Národnej služby pre zamestnanie, alebo zamestná osobu, ktorá je v službe evidovaná ako nezamestnaná najmenej po dobu 1 roka (pre úplné oslobodenie);
- Osobu, ktorá je v deň uzatvorenia zmluvy staršia ako 45 rokov a ktorá je užívateľom práva na finančnú náhradu od Národnej služby pre zamestnanie, alebo zamestná osobu, ktorá je staršia ako 45 rokov a ktorá je v danej službe evidovaná nepretržite ako nezamestnaná najmenej po dobu 1 roka (zníženie o 80%);
- Investor môže byť oslobodený od platenia príspevkov alebo mu táto povinnosť môže byť znížená o 80% po dobu 2 rokov, ak zamestná:
- Zdravotne postihnutú osobu
- Stážistu, mladšieho ako 30 rokov.

Investor pre investičné projekty, ktoré si vyžadujú investície do infraštruktúry nevyhnutnej pre vykonávanie hospodárskej činnosti prijímateľa prostriedkov, má právo podať žiadosť o refundáciu. Investor predkladá návrh projektu infraštruktúry príslušnému ministerstvu. Žiaduce je, aby návrh obsahoval: hlavný projekt, odhadovaný, resp. zaplatenú hodnotu infraštruktúrneho projektu (vytvorenie projektovej dokumentácie, výstavba a odborný dozor), hospodársku činnosť, výšku investície, počet novootvorených pracovných miest, dôkaz, že sa hospodárska činnosť vykonáva v priestore, ktorého určenie je vykonávanie hospodárskej činnosti, dôkaz, že navrhované vybudovanie infraštruktúry má výlučne za funkciu realizáciu investície a zmluvu o budúcej zmluve prípadne zmluvu podpísanú medzi investorom a dodávateľom prác.

Podľa Vyhlášky o stanovení kritérií pre pridelovanie stimulov na prilákanie priamych investícií – („Úradný vestník RS“ č. 1/2019) je lehota na realizáciu investičného projektu a zamestnávanie nových zamestnancov v súvislosti s investičným projektom 3 roky odo dňa podania žiadosti. V prípade investície osobitného významu môže byť až do 10 rokov od dátumu podania žiadosti.

Po realizácii projektu, príjemca je povinný držať investíciu na tom istom mieste a neznižovať počet zamestnancov v období najmenej 3 rokov pre MSP, alebo 5 rokov pre veľké spoločnosti. Veľkosť spoločnosti sa určuje v súlade s pravidlami poskytovania štátnej pomoci.

Podrobnejšie informácie o podmienkach investovania a investičných stimuloch je možné nájsť na stránkach:

- Ministerstvo financií www.mfin.gov.rs
- Ministerstvo hospodárstva www.privreda.gov.rs
- Rozvojová agentúra Srbska www.ras.gov.rs/sr
- Vojvodinský fond pre podporu investícií www.vip.org.rs
- Úrad pre voľné zóny www.usz.gov.rs
- Národná služba pre zamestnávanie www.nsz.gov.rs

b) Energetika

Srbský sektor energetiky predstavuje cca 4% HDP krajiny. Rozsah a pomalé tempo reforiem v energetickom sektore obmedzuje pokračujúci hospodársky rast a brzdí väčšiu konkurencieschopnosť. Je potrebné viac investovať do budovania nových energetických kapacít, posilňovania vnútorného trhu, podpory regionálnej spolupráce, úpravy energetických taríf a zvyšovania energetickej účinnosti. V rámci berlínskeho procesu je tiež dôležité pokračovať vo vykonávaní činností a vykonávaní opatrení na posilnenie trhu v tejto oblasti a regionálnej spolupráci (programme konektivity).

V Srbsku je súčasná spotreba energie prevažne z tepelných elektrární - až 70%, zatiaľ čo zvyšok pochádza z vodných elektrární. V posledných rokoch sa však začalo pracovať na integrácii obnoviteľných zdrojov energie do srbského energetického systému, takže s otvorením veternej farmy Kovačica v roku 2019 s inštalovaným výkonom 104,5 MW sa celková inštalovaná kapacita vetra zvýšila na 171,6 MW, zatiaľ čo približne 370 MW je vo výstavbe alebo skúšobnej výrobe. Vo februári 2020 zverejnil srbský energetický priemysel správu o plánovaní solárnej elektrárne s inštalovaným výkonom 97,2 MW. Navyše bol 31. januára 2020 bol prijatý národný plán znižovania emisií (NERP) pre hlavné znečisťujúce látky pochádzajúce zo starých veľkých spaľovacích zariadení.

V rokoch 2018 a 2019 Srbsko zaujalo pozíciu lídra v regióne ZB s viac ako 400 MW inštalovaných v nových projektoch z obnoviteľných zdrojov energie (OZE). Predpokladá sa, že v roku 2021 dosiahnú srbské OZE 27% podiel na energetickom mixe.

Aj keď je srbský vnútorný trh s energiou v súlade s energetickým zákonom, funkčné rozdelenie by sa malo v odvetviach plynu a el. energie výrazne urýchlíť. Bolo ukončené právne oddelenie energetických spoločností v oblasti el. energie. Bolo ukončené funkčné oddelenie prevádzkovateľa distribučnej sústavy el. energie (Elektromreža Srbie, EMS). EMS, založená ako a. s., získala podľa Energetického úradu Srbskej republiky (AERS) už od roku 2017 certifikáciu prevádzkovateľa distribučnej sústavy podľa energetického zákona. Právne rozčlenenie spoločností EPS a ODS EPS Distribúcia bolo dokončené. Len čo srbská vláda udelí súhlas s týmto dokumentom a po nadobudnutí jeho účinnosti budú vytvorené podmienky na úplné právne a funkčné rozdelenie prevádzkovateľa distribučnej sústavy. Srbijagas musí byť ešte úplne rozčlenený- prevádzka Jugorosgaz-Transport so sídlom v Niši by sa mala tiež zosúladiť s energetickým zákonom. AERS - nezávislá právnická osoba, by

Veľvyslanectvo Slovenskej republiky v Srbsku: www.mzv.sk/belehrad, emb.beograd@mzv.sk

mala ďalej posilňovať svoju regulačnú činnosť podľa vnútroštátneho práva a najnovšieho acquis EÚ, ako aj zlepšovať svoje kapacity.

Vytvorenie a otvorenie trhu s el. energiou a zemným plynom posilnilo hospodársku súťaž medzi sieťovými spoločnosťami. Vstup nových hráčov na trh znamenal, že zákazníci majú teraz väčší výber dodávateľov. Reštrukturalizácia ŠVP v energetickom sektore by mala pokračovať a prostredie, v ktorom pôsobia, by sa malo dodatočne zlepšiť zosúladením s acquis. Reštrukturalizácia EPS pokračuje a akčný plán správy a riadenia spoločností Elektroprivreda Srbije (EPS), prijatý 02/2019, predpokladá činnosti, ktoré by sa mali dokončiť v nasledujúcom 24-mesačnom období.

Sieť srbskej distribúcie energie sa musí rozšíriť inštaláciou najmodernejších zariadení a zavedením moderného systému riadenia a dohľadu. Tieto opatrenia by zvýšili úroveň služieb, kvalitu, zvýšili energetickú účinnosť a zvýšili spoľahlivosť dodávok energie.

Trh s plynom musí byť otvorenejší a musí sa zvýšiť bezpečnosť dodávok. Nosnou časťou existujúcej plynárenskej infraštruktúry je distribučná sieť plynu s jediným vstupným bodom z HU, ktorá obmedzuje bezpečnosť dodávok a predstavuje prekážku pre rozvoj trhu. Plánované plynovodné prepojenie medzi Bulharskom a Srbskom zabezpečí nový zdroj dodávok plynu. Na výstavbe tohto prepojovacieho plynovodu pokračovali prípravy a tieto činnosti by sa mali urýchliť, aby sa dodržal predpokladaný dátum uvedenia do prevádzky koncom 05/2022. V 03/2019 AERS na žiadosť spoločnosti Gastrans vydala konečné rozhodnutie o výnimke pre budúci plynovod, ktorý bude napojený na bulharské a maďarské národné prepravné systémy, z pravidiel prístupu tretích strán, pravidiel regulovaných taríf a požiadavky na oddelenie vlastníctva. Pri tom AERS uvádza, že v najväčšej možnej miere vzala na vedomie príslušné stanovisko sekretariátu Energetického spoločenstva.

Elektrickú sústavu obmedzujú zastarané a neefektívne výrobné zariadenia (v priemere staršie ako 30 rokov), ktoré sú dôsledkom dlhodobej neprítomnosti investícií do nových elektrární a nedostatočných investícií do rozvoja elektrizačnej sústavy, **čo obmedzuje možnosti rastu v energetickom sektore a regionálnej integrácii.** Dopyt po elektrine a plyne rastie, najmä zo strany priemyslu. Je potrebné vybudovať novú výrobnú a prenosovú kapacitu, ktorá by bola v súlade so všetkými environmentálnymi normami a prispela by k uspokojeniu zvýšenej potreby elektriny a plynu, zatiaľ čo investície do rozvoja elektroenergetického systému musia tiež pokračovať. Výstavba prístavu pri uhoľnej elektrárni i Kostolac bola dokončená, ale musí sa pokračovať v modernizácii zariadení v Kostolac B súbežne s výstavbou nového bloku s kapacitou 350 MW. V súčasnosti prebieha výstavba veterných fariem s kapacitou 500 MW, zatiaľ čo v Pančeve sa realizuje výstavba novej plynovej tepelnej elektrárne s výkonom 201,7 MW. Trans-balkánsky koridor - systém na prenos el. energie 400 kV, je v prvej etape výstavby, ale na jeho dokončenie budú potrebné ďalšie investície.

Srbsko má vysokú úroveň zosúladenia s acquis EÚ v oblasti bezpečnosti dodávok vrátane požiadavky na udržiavanie zásob ropy a ropných výrobkov. Správa energetických rezerv prispela k zaisteniu bezpečnosti dodávok. Pokračujúci rozvoj trhu s plynom by významne prispel k zachovaniu bezpečnosti dodávok. V 12/2018 bola prijatá vyhláška, ktorou sa ustanovuje preventívny akčný plán na zaistenie bezpečnosti dodávok zemného plynu, a vyhláška, ktorou sa ustanovuje núdzový akčný plán na zaistenie bezpečnosti dodávok zemného plynu.

Srbské právne predpisy týkajúce sa jadrovej energie, jadrovej bezpečnosti a ochrany pred žiarením sú čiastočne v súlade s acquis Únie. Začiatkom roku 2019 bol prijatý nový zákon o ochrane pred žiarením a jadrovej bezpečnosti („Úradný vestník RS“, č. 95/18 a 10/19); upravuje všetky aspekty regulácie, vrátane inšpekčného dozoru v oblasti radiačnej ochrany a jadrovej bezpečnosti a ochrany, a zriaďuje riaditeľstvo pre radiačnú a jadrovú bezpečnosť a bezpečnosť, regulačný orgán s rozšírenou pôsobnosťou v oblasti radiačnej a jadrovej bezpečnosti a ochrany. Bolo zabezpečené ďalšie

financovanie. Začali sa činnosti na zlepšenie rádiologickej a bezpečnostnej situácie v areáli výskumného ústavu Vinča. Bolo by vhodné vypracovanie akčného plánu vyradovania výskumných reaktorov z prevádzky.

Podľa srbskej energetickej bilancie z roku 2019 („Úradný vestník RS“, č. 105/18) bola výkonnosť nasledovná:

- Čistá dovozná závislosť Srbska 34,4%.
- Celková domáca produkcia primárnej energie dosiahla 10,525 mil. ton ropného ekvivalentu (Mtoe). Uhlie bolo najpoužívanejším zdrojom (čo zodpovedá 7 216 Mtoe) na výrobu primárnej energie.
- Celková spotreba primárnej energie bola 15 931 Mtoe, väčšinou to bolo uhlie (7 875 Mtoe) a ropa (3,751 Mtoe).
- Konečná spotreba energie (okrem neenergetickej spotreby) bola 8 679 Mtoe.
- Hrubá výroba elektriny dosiahla 3,185 Mtoe, najviac (2,271 Mtoe) vyrobených v uhoľných elektrárnach.
- Domáca výroba elektrickej energie vyhovuje potrebám krajiny, s výnimkou zimných mesiacov, keď musela byť dovážaná. Najväčší podiel ropy a zemného plynu sa dováža zo zahraničia. Domáca ťažba ropy zodpovedá 36% potrieb Srbska (produkcia 924 000 ton / čistý dovoz 2 557 000 ton), zatiaľ čo domáca produkcia zemného plynu postačuje na pokrytie 22% potrieb (produkcia 489 mil. m³ / čistý dovoz 2 183 mil. m³). Väčšia závislosť od dovozu bola zaznamenaná v porovnaní s rokom 2016 (v roku 2016 domáca produkcia postačovala na pokrytie 42% ropy a 30% potreby zemného plynu).

Cena el. energie by mala byť stanovená postupne, v súlade s rastúcou sociálnou úrovňou a vývojom mechanizmu na ochranu odberateľov, ktorí sú energeticky zraniteľní, aby odrážali náklady na regulované činnosti (sieťové poplatky), ako aj trhové ceny elektrickej energie. Domácnosti a drobní spotrebitelia majú naďalej nárok na dodávku za regulované ceny podľa správy z roku 2019 o požiadavke regulovania cien el. energie pre zaručené dodávky. Neregulovaný trh v roku 2018 predstavoval 49,96% celkovej spotreby el. energie a 85% celkovej spotreby plynu koncovými užívateľmi. Cena elektrickej energie pre srbské domácnosti je o 20-30% nižšia ako v ktorejkoľvek inej krajine juhovýchodnej Európy. Energetické tarify odrážajú požadovaný rozsah investícií a údržby v sektore elektrickej energie. Najnovšie zvýšenie ceny elektriny za prístup do prenosovej sústavy predstavuje rast o 3,9%, za prístup do distribučnej siete o 2% a za zaručenú dodávku o 3,9%, všetko s účinnosťou od 1. decembra 2019.

Realizácia opatrení v oblasti energetickej účinnosti by sa mala uprednostniť vzhľadom na veľmi vysokú energetickú náročnosť (vysoká spotreba el. energie, najmä v súvislosti s elektrickým vykurovaním). Energetická náročnosť Srbska je štvornásobkom priemeru OECD. Určitý pokrok sa dosiahol v presadzovaní energetickej účinnosti prijatím nariadení týkajúcich sa označovania výrobkov spotrebúvajúcich energiu. Boli vypracované pozmeňujúce a doplňujúce návrhy k zákonu o energetickej účinnosti, ktoré predpokladajú zlepšenia energetických auditov a riadenia energie, vykonávanie požiadaviek na ekodizajn, zavedenie zmlúv o dodávke energie ako osobitného druhu energetických služieb. Na dosiahnutie úplného zosúladenia so smernicou 2012/27 / EÚ o energetickej účinnosti, ako aj ďalšie prijatie stanov je potrebné ďalšie sekundárne právo. Aby sa dosiahol súlad so smernicou o energetickej hospodárnosti budov, je potrebné zlepšiť súčasné pravidlá energetickej účinnosti, aby sa v plnej miere uplatňovala metodika právnych predpisov EÚ.

Na rozvoj a posilnenie mechanizmov financovania energetickej účinnosti je potrebný inštitucionálny prístup. Predpoklady na dosiahnutie energetickej účinnosti sú---- vytvorenie udržateľného mechanizmu financovania energetickej účinnosti, zavedenie systému riadenia energiou, ktorý by pokrýval približne 70% všetkej spotreby primárnej energie, a zvýšenie ľudských zdrojov v rámci

oddelenia energetickej účinnosti ministerstva baníctva a energetiky, ktoré okrem iného vykonáva činnosti rozpočtového fondu na zlepšenie energetickej účinnosti. Kľúčovým krokom vpred bolo prijatie zákona o poplatkoch za využívanie verejných zdrojov 12/2018, ktorým sa zaviedli poplatky za energetickú účinnosť. Rozpočtový fond pre energetickú účinnosť bol posilnený začiatkom roku 2019 prijatím nariadenia o podmienkach vyplácania a použitia financovania z rozpočtového fondu a bola vykonaná aj analýza možností zavedenia udržateľného mechanizmu financovania energetickej účinnosti.

Očakáva sa vybudovanie infraštruktúry, ktorá by umožnila prechod na obnoviteľné zdroje energie. Cieľom do roku 2020 bolo, aby obnoviteľné zdroje tvorili 27% hrubej konečnej spotreby energie. Najnovšie dostupné údaje naznačujú, že skutočná hodnota dosiahnutá v roku 2019 bola 23%.

Existujúce energetické závody sú s vysokými emisiami skleníkových plynov, a preto majú škodlivý vplyv na životné prostredie. Primárne palivo používané na výrobu elektriny je hnedé uhlie, ktoré má nepriaznivý vplyv na kvalitu ovzdušia. Spaľovaním uhlia tepelné elektrárne EPS uvoľňujú veľké množstvo škodlivých plynov. V posledných rokoch však JP EPS investoval značné prostriedky do systémov riadenia kvality uhlia, systémov znižovania obsahu síry a oxidov dusíka zo spalín a elektrostatických odľučovačov, čím sa výrazne znižujú emisie znečisťujúcich látok, a tiež plánuje nahradiť nízko účinné TPP novými, modernými a vysoko účinnými blokmi. Okrem toho sa vykonáva zhodnocovanie degradovaných oblastí zalesňovaním. Zákon o poplatkoch za použitie verejných zdrojov zaviedol poplatky za ochranu životného prostredia a zlepšenie, ktoré nadobudli účinnosť prvýkrát v 03/2019. Znečisťovatelia sú povinní platiť sumy úmerne k typu a množstvu uvoľneného znečistenia a príjmy plynú do rozpočtu miest a obcí.

V Srbsku predstavuje výroba el. energie z uhlia 54% z celkovej inštalovanej kapacity a je prevádzkovaná štátom vlastniacou spoločnosťou Elektroprivreda Srbije (EPS) v dvoch segmentoch. Do segmentu Termoelektrane Nikola Tesla patrí TPP Nikola Tesla A (6 blokov), TPP Nikola Tesla B (2 bloky), TPP Kolubara (5 blokov) a TPP Morava (1 blok). Súčasťou segmentu Termoelektrane Kostolac je TPP Kostolac A (2 bloky) a TPP Kostolac B (2 bloky). Uhlie pre TPP sa dodáva z vlastných banských spoločností EPS nachádzajúcich sa na v blízkosti tepelných elektrární. EPS okrem vlastného uhlia obstaráva aj uhlie z podzemných uhoľných baní z EÚ štátna spoločnosť PEU Resavica.

Výroba el. energie z uhlia bola počas sledovaného obdobia dotovaná priamymi rozpočtovými transfermi, grantmi medzinárodných finančných organizácií, preprogramovania a nevyberania nedoplatkov na daniach a príspevkoch na sociálne zabezpečenie z uhoľných baní, odpísania dlhov, štátnych úverov, pôžičiek štátom kontrolovaných inštitúcií.

Priame dotácie, ktoré spadajú do fiškálnej podpory, sa týkajú najmä priamych rozpočtových prevodov, vládnych úverov pre uhoľné bane, daní a príspevkov z omeškaní, t. j. za PEU Resavica, ktorá nie je súčasťou EPS. Zahŕňajú aj vláde odpisy časti dlhu EPS na úvery RF pred rokom 1990 a priame prevody z rozpočtu pre spoločnosť EPS.

V rámci činností týkajúcich sa reštrukturalizácie a finančnej konsolidácie PEU Resavica, ktorú realizovala srbská vláda. V roku 2018 Srbsko s podporou Svetovej banky uzavrelo dve podzemné uhoľné bane patriace do PEU Resavica 19, čo predstavovalo jednu z podmienok novej dohody medzi vládou Srbska a MMF. Zároveň sa do roku 2020 plánuje otvorenie novej podzemnej bane Poljana neďaleko Kostolaca.

V nadchádzajúcom období EPS plánuje pokračovať v činnostiach zameraných na revitalizáciu a modernizáciu baní a termoelektrární zariadení závodov, ako aj na výstavbu nového bloku Kostolac B3 s kapacitou 350 MW. Výstavba nového bloku Kostolac B3 sa začala v novembri 2017 s cieľom dokončenia koncom roku 2020. Celková plánovaná investícia do nového bloku je 613 mil. USD, 85% je

financovaných China Exim Bank (úver na 20 rokov s dobou odkladu 7 rokov a 2,5% úrokovou sadzbou) spoluúčasť EPS je 15%.

V súlade s akčným plánom na ochranu životného prostredia má EPS v úmysle investovať do tepelnej energie 650 mil. eur do elektrární a projektov obnovy životného prostredia v baniach. Vzhľadom na finančnú situáciu EPSu tieto ambiciózne plány signalizujú, že na ich vykonávanie bude potrebná dodatočná vládna pomoc.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že na existujúcu výrobu el. energie z uhlia sa poskytujú významné dotácie, ktoré narušujú správne fungovanie trhu s el. energiou – srbský energetický sektor stále uprednostňuje výrobu el. zdroja s veľmi negatívnym dopadom na životné prostredie a zahmlieva skutočnú finančnú a ekonomickú výkonnosť elektrickej energie v uhoľnom sektore.

V roku 2021 schválilo Národné zhromaždenie **Zákon o baníctve a geologických výskumoch, Zákon o energetike a dva nové zákony: Zákon o energetickej efektívnosti a racionálnom využívaní energie a Zákon o využívaní OZE.**

Vďaka novým zákonom sa energetická politika Srbska bude zakladať na využívaní OZE a efektívnom využívaní energie a nie na doterajšom využívaní energie prevažne z tepelných a vodných elektrární. Nové zákony by mali prispieť klimatický udržateľnému hospodárskemu rozvoju Srbska a fundamentálnym rozhodnutiam v oblasti energetiky a baníctva. Novými zákonmi sa umožnia zelené investície a zelená energetika, lebo zákony boli spracované na základe európskych smerníc v oblasti ochrany životného prostredia.

Zákonom o využívaní OZE, ktorý sa v Srbsku prijíma po prvý krát, by sa mali umožniť nové investície do OZE a zvýšenie podielu OZE v celkovej výrobe energie.

Dôležitá novinka je väčšie zapájanie občanov do energetickej tranzície zakladaním inštitúcie kupujúci-výrobca, čo znamená, že občania si budú môcť inštalovať solárne panely na svojich domoch a takto vyrábať energiu na vlastné potreby a zbytok presunúť do siete.

Zákonom sa zavádza aj zákaz výstavby vodných elektrární všetkých typov a výkonu v chránených areáloch.

Zákonom o energetickej efektívnosti a racionálnom využívaní energie by sa malo umožniť šetrenie energiou, istota pri zásobovaní, zníženie vplyvu energetického sektoru na životné prostredie klimatické zmeny a malo by sa prispieť udržateľnom využívaní prírodných a iných zdrojov. Zákon je harmonizovaný s novými smernicami EÚ v tejto oblasti.

Novými zákonmi boli vytvorené podmienky na zriadenie **Odboru na financovanie a podporu energetickej efektívnosti** v rámci ministerstva energetiky a baníctva, ktorý občanom uľahčí dostávanie subvencií na výmenu okien, dverí, izoláciu fasád a systémov kúrenia – odbor zabezpečí 25% subvencií, rovnako ako aj miestna samospráva, zatiaľ čo podiel občanov bude 50%.

Zákon o energetike umožní harmonizáciu domácej legislatívy s právnymi normami EÚ, zabezpečenie istoty dodania a zásobovania energiou a uvádzanie nových účastníkov na trhu energie. Služby a činnosti ministerstva budú digitalizované (e-energetika) čím sa umožní jednoduchší postup a rýchlejšie vydávanie povolení a súhlasov.

Zákonom o baníctve a geologických výskumoch sa vytvoria podmienky na efektívnejšie a udržateľné riadenie minerálnymi a inými geologickými zdrojmi Srbska, ako aj na zvýšenie investícií do geologických výskumoch a baníctva. Potvrdené minerálne rezervy v Srbsku sú cca. 200 mld. dolárov a jedným

z cieľov efektívneho využívania nerastného bohatstva je zvýšiť podiel ťažobného sektoru v štátnom HDP z aktuálnych 1,9% na 4-5% v ďalších piatich rokoch.

V Srbsku sa uhlie stalo prekážkou na ceste k pristúpeniu k EÚ a k naplneniu cieľov záväzkov podľa Parížskej dohody o zmene klímy.

Viac informácií na:

- Ministerstvo energetiky, rozvoja a ochrany životného prostredia www.mre.gov.rs
- Elektroprivreda Srbije www.eps.rs
- Naftna industrija Srbije www.nis.rs
- Srbská Energetická agentúra (AERS) www.aers.rs

c) Veda, výskum a vývoj, inovácie

Kvalifikovaní odborníci v oblasti IT a rozsiahla spolupráca so západnými spoločnosťami v priebehu rokov umožnili odvetviu IT v Srbsku rýchlo sa rozvinúť do jedného z najdôležitejších sektorov hospodárstva. Väčšina veľkých IT spoločností si založila svoje vývojové strediská v Srbsku alebo zabezpečila externé služby miestnym IT spoločnostiam. S medziročným rastom o viac ako 20% za posledných päť rokov dosiahol vývoz služieb IKT v roku 2019 1,4 mld. eur (nárast o 25% v medziročnom porovnaní 2018). Očakáva sa, že tento trend bude pokračovať aj v nasledujúcich rokoch a predpokladá sa, že do roku 2030 môže dosiahnuť dokonca 20 mld. eur.

Srbská vláda stanovila digitalizáciu a rozvoj informačnej spoločnosti za jednu zo svojich najvyšších priorít. V roku 2017 vláda začala implementovať „Stratégiu rozvoja priemyslu informačných technológií na roky 2017 - 2020“. Hlavnými cieľmi tejto stratégie sú investície do rekvalifikačného programu, zvýšenie počtu kvalifikovaných pracovníkov v oblasti IT, rozvoj infraštruktúry a zlepšenie podnikateľského a regulačného prostredia.

Možnosti outsourcingu v Srbsku. Srbsko je jednou z najatraktívnejších outsourcingových destinácií vo východnej Európe. V mnohých prípadoch si technické podniky vyberajú Srbsko, aby svoje činnosti zadali externe kvalifikovaným programátorom s európskou mentalitou, vysokou kvalitou, nižšími hodinovými sadzbami a vynikajúcimi znalosťami anglického jazyka. Správa Global Innovation Index 2019 zaraďuje Srbsko na 21. miesto zo 129 svetových ekonomík v segmente vývoja mobilných aplikácií. Podľa tej istej správy je Srbsko na percentuálnom podiele na celkovom obchode na 13. mieste v segmente vývozu služieb IKT.

Každý rok je v krajine viac ako 3 300 absolventov IT špecialistov z univerzít. Obzvlášť silné je srbské technické vzdelanie, pričom približne 33% absolventov vysokých škôl pochádza z technických škôl. IKT sa vyučujú na 35 vysokých školách. Momentálne je v Srbsku okolo 30 000 vysokoškolských študentov matematiky, informatiky a výpočtovej techniky a ďalších 10 000 študentov stredných škôl.

Hoci platy v službách vývoja softvéru rastú, srbské spoločnosti a odborníci sú v tomto ohľade stále veľmi konkurencieschopní. Balkán je stále jedným z najlacnejších regiónov v Európe, pokiaľ ide o služby v oblasti vývoja softvéru. Popri srbských rozvojových spoločnostiach existuje aj okolo 10 000 nezávislých pracovníkov. Vývojári srbského softvéru zostávajú hlavne v krajine. Je to čiastočne pre veľmi dobré podmienky (vrátane dobrého pracovného prostredia, zložitých projektov, vysokých miezd v porovnaní s nízkymi životnými nákladmi) a nemajú dôvod sa presťahovať do zahraničia, ale čiastočne aj preto, že Srbsko nie je členom EU a nemôžu ľahko získať pracovné miesta v EÚ. IT je však stále jedným z mála odvetví, ktoré priťahuje kvalifikovaných odborníkov späť do Srbska, ako aj technologických

vystažovalcov z iných krajín. EU podporuje posilnenie priemyselného potenciálu IKT na západnom Balkáne, čo bolo nedávno zdôraznené prijatím digitálnej agendy pre západný Balkán.

Ekosystém srbského startupu je vo svojej prvej vývojovej fáze a jeho veľkosť, zdroje a skúsenosti sú stále malé. Srbsko má však v porovnaní s populáciou nadpriemerný počet startupov a jeho ekosystém je jedným z najrýchlejšie rastúcich ekosystémov v porovnaní s ekosystémami v rovnakom štádiu vývoja. V Belehrade, Novom Sade a Niši, ale aj v ďalších veľkých mestách je okolo 200 - 400 startupov. Startupové spoločnosti v súčasnosti zamestnávajú viac ako 1700 ľudí. Srbské startupy sa zameriavajú hlavne na globálne trhy. 69% z nich je zameraných na západné trhy (37% v USA a 26% v Európe) a iba 22% začínajúcich podnikov je zameraných na srbský trh a krajiny bývalej Juhoslávie. 57% zákazníkov srbských startupov sú podniky, 41% startupov sa zameriava priamo na spotrebiteľov a iba 2% poskytujú riešenia vládám a mimovládny organizáciám. Srbské startupy fungujú hlavne v oblastiach ako: umelá inteligencia, veľké dáta a analýzy; hier; inteligentné mestá a blockchain a krypto. Spoločnosť Startup Genome, popredná poradenská a výskumná spoločnosť v oblasti inovačnej politiky, uznala blockchain a hry za najväčší potenciálny subsektor v Srbsku. Správa uvádza, že **Srbsko je jednou z piatich najväčších krajín na svete v počte vývojárov blockchainu** a pôsobí veľa startupov zameraných na produkty. Taktiež sa v ňom uvádza, že región je jedným z najlepších 5 ekosystémov, z ktorých sa dá získať cenovo dostupný talent s prístupom ku kvalitným inžinierskym talentom. Srbský herný priemysel z roka na rok rastie. Ročný príjem herného priemyslu v Srbsku dosiahol v roku 2018 takmer 100 mil. eur. V sektore videohier bolo zamestnaných približne 1 500 ľudí a herné spoločnosti v roku 2018 vyprodukovali viac ako 70 hier.

Za posledných desať rokov srbské startupy zvýšili investície do svojich podnikov približne o 150 mil. eur, ale viac ako 80% z tejto sumy získali iba dve spoločnosti. Niektoré obchody však zostávajú nezverejnené, takže sa odhaduje, že celková hodnota všetkých akvizícií by mohla byť viac ako 400 mil. eur. Financovanie v počiatočnej fáze je stále veľmi obmedzené v rámci štartovacieho ekosystému Belehrad a Novi Sad. V súčasnosti existuje v Srbsku iba niekoľko možností financovania začínajúcich podnikov a zameriavajú sa najmä na počiatočné štádiá. Zahŕňajú: Serbian Innovation Fund, South Central Ventures, ICT Hub Ventures and Startlab. V Srbsku je tiež niekoľko veľmi aktívnych organizácií a programov na podporu startupov, medzi ktoré patria: StartIT, ICT Hub, Impact Hub Belgrade, Science Technology Park Belgrade, Business Incubator Novi Sad, StartIn, Nordeus Hub a Serbia Startup.

Momentálne je v Srbsku viac ako 2 500 aktívnych softvérových spoločností, ktoré zamestnávajú viac ako 30 000 ľudí a majú ročný príjem vo výške viac ako 2,5 mld. eur. Za posledné štyri roky bol technologický sektor jediným z najväčších prispievateľov do srbskej ekonomiky. Väčšina z týchto spoločností vytvára riešenia pre tretie strany (cca 67%). Priemerný počet zamestnancov na spoločnosť je 11, takže väčšina z nich patrí do segmentu malých a stredných podnikov.

Väčšina veľkých IT spoločností otvára alebo plánuje otvoriť strediská vývoja IT v Srbsku. Napríklad spoločnosť Microsoft otvorila svoje piate globálne vývojové centrum v Srbsku už v roku 2005 a NCR Corporation buduje technický kampus, v ktorom bude zamestnávať 4 200 ľudí. Mnoho ďalších kľúčových globálnych hráčov, ako sú Adobe, Asseco, Blackrock, Cisco, Endava, Erickson, Execom, FIS, Google, HP, IBM, Intel, Oracle, Privax, SAP, Schneider Electric, Siemens, SKF Group, Telenor, Ubisoft, Vast a ďalší už uznali tento potenciál, a to buď založením svojich vývojových stredísk v Srbsku, alebo outsourcingom služieb pre miestne IT spoločnosti. Local Comtrade Group je jednou z najväčších IT spoločností v SVE s viac ako 1 000 inžiniermi na 16 miestach po celom svete.

Existuje veľa príbehov o úspechu srbských startupov, ktoré získavajú veľké globálne spoločnosti, čo tiež viedlo k pokračujúcemu vývoju v Srbsku. Medzi najvýznamnejšie východiskové výstupy patria: Rám získaný spoločnosťou Nutanix (najväčšia verejne známa akvizícia srbského startupu, ktorá sa stala v roku 2018 v hodnote 165 mil. USD; riešenie umožňuje organizáciám migrovať desktopové aplikácie a

softvérové nástroje do cloudu), 3Lateral získaný spoločnosťou Epic Games (srbská spoločnosť vybudovala poprednú svetovú technológiu digitálnych štvorhier), ManageWP získal GoDaddy (domáci technologický produkt - nástroj pre vývojárov webu, ktorý umožňuje spravovať niekoľko webových stránok WordPress súčasne), DMS získaná spoločnosťou Schneider Electric (najmodernejší softvérový systém na svete na vykonávanie všetkých technických úloh v distribučných sieťach), AskGamblers získaná spoločnosťou Catena Media (v roku 2016, to bol najnavštevovanejší online portálom pre hodnotenie hráčov a hodnotenie kasín a bol po dobu troch po sebe nasledujúcich rokov označený za najlepšie herné miesto na svete) a spoločnosť Eipix získala spoločnosť Playrix (so svojimi hrami Big Fish Games a ako jej výhradný vydavateľ sa spoločnosť Eipix stala najproduktívnejším vývojárom hier HOPA na svete).

Medzi **najúspešnejšie srbské startupy** patria: Nordeus (najsľávnejšia herná spoločnosť v Srbsku, založená v roku 2010; ich globálny úspech pochádza z hry Top Eleven, simulácie online futbalového manažéra, ktorá prekročila 200 mil. registrovaných používateľov a stala sa najúspešnejším mobilným športom na svete hier), Seven Bridges (spoločnosť zaoberajúca sa biomedicínskymi údajmi, špecializujúca sa na softvér a analytiku údajov pre výskum v zdravotníctve; získala financovanie vo výške 100 mil. USD a pracovala s klinikami a inštitúciami lekárskeho výskumu na celom svete), FishingBooker (najväčšia online cestovná spoločnosť špecializujúca sa na rybárske výlety), ActiveCollab (kompletné riešenie úloh a projektov), Tradecore (inovatívne nástroje pre maloobchod a širšie odvetvia finančných služieb), OriginTrail (dôveryhodné zdieľanie údajov do globálnych dodávateľských reťazcov využívaním blockchain technológiu), TwoDesperados (herné štúdio), hry Mad Head (herné štúdio), Visaris (digitálny röntgenový zobrazovací a diagnostický pracovný tok) a Mikroe (vývojové nástroje pre architektov mikrokontrolorov).

Podpora a vládna politika v oblasti IT. V júni 2018 EK oficiálne začala digitálnu agendu pre západný Balkán s cieľom podporiť prechod tohto regiónu na digitálne hospodárstvo a vytvoriť rýchlejší hospodársky rast, viac pracovných miest a lepšie služby. Digitálna agenda okrem toho pomáha pri modernizácii verejnej správy, posilňovaní kybernetickej bezpečnosti, väčšej konektivite a zlepšovaní podnikateľského prostredia vo všeobecnosti. V rámci investičného rámca pre západný Balkán (WBIF) je k dispozícii 30 mil. eur z grantov EÚ s cieľom ďalej rozvíjať širokopásmovú infraštruktúru v regióne.

Srbská vláda uznala digitalizáciu a rozvoj informačnej spoločnosti za jednu zo svojich priorit. Začala množstvo projektov s cieľom zlepšiť vzdelávanie a zručnosti, infraštruktúru a právne prostredie súvisiace s odvetvím IKT. Zvýšená pozornosť sa venovala aj digitalizácii štátnej správy a digitalizácii spoločnosti všeobecne. Štátny regulátor oznámil, že aukcia pre 5G sa začne v roku 2020 a očakáva sa, že 5G bude pripravená na komerčné použitie v roku 2021. Od roku 2017 vláda každoročne prideluje viac prostriedkov na podporu inovácií v porovnaní s predchádzajúcim rokom. V roku 2017 vláda začala implementovať „Stratégiu rozvoja priemyslu informačných technológií na roky 2017 - 2020“. Hlavné ciele tejto stratégie boli:

- Dosiahnuť 1,5 mil. eur v čistom vývoze v sektore IKT. V posledných piatich rokoch bol ročný rast najmenej 20%. Očakáva sa, že tento trend bude pokračovať aj v nasledujúcich rokoch. V tomto smere je ešte potrebné urobiť veľa, ale dá sa predpokladať, že vývoz služieb IKT môže do roku 2030 dosiahnuť dokonca 20 mil. eur.
- Zvyšovať počet kvalifikovaných IT pracovníkov na 5 000 ročne (z 1 500 v roku 2017) prostredníctvom iniciatív formálneho a neformálneho vzdelávania. Tento cieľ nebude splnený do konca roku 2020. Doteraz sa však urobilo veľa zlepšení, ktoré prinesú výsledky v blízkej budúcnosti. Už v roku 2017 vláda zvýšila kvóty pre IT sekcie v rámci univerzít o viac ako 20%. Od roku 2018 sa Srbsko stalo jednou z mála krajín sveta, kde sa počítačová veda a

programovanie vyučuje na základnej škole, počnúc piatym ročníkom. V 5. ročníku sa deti začínajú učiť Scratch, v 6. Pythone, v 7. Pygame a 8. Data Science v Jupytere. Sučasne sa na 35 gymnáziách v celom Srbsku zaviedlo a na stredných školách viac ako 40 špecializovaných tried informatiky. Študenti majú možnosť zúčastniť sa štvorročného programu zameraného najmä na informatiku, programovanie a algoritmicke gramotnosť a zručnosti. Predtým v celom Srbsku existovalo viac ako 80 špecializovaných stredných škôl pre informatiku a elektrotechniku. Týmto spôsobom by chcelo Srbsko zabezpečiť, aby malo v dohľadnej budúcnosti stály prísun talentovaných inžinierov. Na druhej strane 1 200 ľudí absolvovalo program rekvalifikácie IT, ktorý zaviedla vláda v roku 2017. Keďže sa systém podnikania ďalej rozvíja prostredníctvom formálneho a neformálneho vzdelávania, očakáva sa, že v budúcnosti sa objaví viac úspešných srbských IT spoločností.

- Zmeniť právny rámec týkajúci sa investícií v počiatočnom štádiu, e-platieb a rizikového kapitálu, zaviesť daňové úľavy pre obchodných anjelov a preskúmať dotácie pre odvetvie IT. Určitý pokrok sa dosiahol, ale regulačné prostredie týkajúce sa odvetvia IT v Srbsku sa musí ešte zlepšiť. Vláda nedávno zaviedla niekoľko daňových stimulov, ktoré sú zamerané na zlepšenie digitálnej ekonomiky. Zahŕňajú odpočty za IP box a výskum, vývoj a odpočty z daní a sociálnych príspevkov pre zakladateľov a zahraničných zamestnancov. Podobne sa zlepšilo regulačné prostredie týkajúce sa startupov, ale stále pretrvávajú niektoré hlavné výzvy pre ďalší rast startupov. Bol zavedený daňový úver vo výške 30% na investície do zakladania spoločností. Zdroje financovania pre začínajúce podniky sú však stále veľmi obmedzené. Crowdfunding akcií ešte nie je regulovaný a rizikový kapitál bol zavedený len nedávno. Možnosti digitalizácie finančných transakcií v Srbsku sú okrem toho dosť obmedzené z dôvodu reštriktívnej devízovej politiky. V dôsledku toho srbské začínajúce spoločnosti nemajú prístup k najznámejším platbám online a obchodným platformám, čo znižuje ich konkurencieschopnosť.
- Investovať do fyzickej infraštruktúry IT stredísk v Srbsku, najmä v rámci univerzít. V tejto oblasti sa od roku 2017 dosiahol značný pokrok, keď srbská vláda prideliла 70 mil. eur na rozvoj inovačnej infraštruktúry. V Belehrade bol zriadený vedecký a technologický park už v roku 2015 a Novi Sad dostal vo februári 2020. Vedecké a technologické parky v Niši a Čačaku sa momentálne stavajú. Okrem toho sa zvyšuje fyzická kapacita niekoľkých IT univerzít. Na záver sa očakáva, že v roku 2020 bude dokončená investícia do výstavby Štátneho dátového centra v Kragujevaci vo výške 30 mil. eur.
- Z inštitucionálneho hľadiska bol **Úrad pre informatiku a správu vecí verejných** zriadený vládou v roku 2017 a vedecký fond bol založený v roku 2019. Najdôležitejšia podpora inovácií a začínajúcich spoločností však stále pochádza zo Srbského inovačného fondu, ktorý funguje od roku 2011. Srbský inovačný fond doteraz schválil viac ako 18,6 mil. eur na 464 inovačných projektov. Pokiaľ ide o súkromný sektor, iniciatívu Digitálne Srbsko spustilo niekoľko popredných technologických spoločností. Jeho cieľom je vytvoriť podnikateľské prostredie, ktoré slúži digitálnej inovácii posilnením vzdelávacieho systému, podporou začínajúcich podnikov a propagáciou výhod digitálnej transformácie.
- Vláda vo februári 2020 prijala **stratégiu inteligentnej špecializácie**. Táto stratégia predstavuje dôležitý nástroj pre ďalší rozvoj inovácií a výskumu, ako aj znalostnej a inovačnej ekonomiky v Srbsku. Štyri hlavné časti tejto stratégie zahŕňajú IKT, potraviny pre budúcnosť, kreatívny priemysel, stroje a výrobné procesy budúcnosti.

- Slovenský model vytvárania efektívneho IT ekosystému bol predstavený v Srbsku v roku 2019. ZU Beograd má veľmi dobrú spoluprácu so všetkými významnými miestnymi zainteresovanými stranami. ZU v spolupráci so SIEA SR a Srbským inovačným fondom zorganizovalo v rokoch 2015 až 2018 stáž a niekoľko prezentácií využívaných vaucherov SIEA na Slovensku ako aj inováciách v energetike. Existuje veľmi solídna základňa pre spoluprácu srbských a slovenských IT spoločností, ako aj pre zavádzanie slovenských riešení a know-how v Srbsku.

Užitočné kontakty:

- Ministerstvo pre inovácie a technologický rozvoj: www.inovacije.gov.rs
- Ministerstvo školstva, vedy a technologického rozvoja: www.mpn.gov.rs
- Informačný systém o výskumnej činnosti v Srbsku: www.e-cris.sr.cobiss.net
- Fond pre inovačnú činnosť: www.inovacionifond.rs

IV. ZAHRANIČNÝ OBCHOD KRAJINY

Od roku 2017 Srbsko zaznamenáva na rýchlejší rast dovozu z dôvodu vyššieho dovozného kapitálu a medziproduktov súvisiacich s investičnou a priemyselnou činnosťou, vyššími cenami ropy a ďalším rastom domáceho dopytu.

Srbský vývoz vzrástol v roku 2018 na cca 51% HDP a podobné očakávania boli aj v roku 2019. Srbsko v rokoch 2008 až 2017 zaviedlo len 47 nových vývozných tovarov, čo je veľmi nízke číslo v porovnaní s ostatnými krajinami SVE (napr. Chorvátsko zaviedlo 201 produktov v rovnakom časovom období). Okrem toho klesá zložitosť koša výrobkov, ktorý vyváža Srbsko (smerom k surovinám- výrobkom s nízkou pridanou hodnotou). Polovica týchto vývozov pochádza od zahraničných vlastníkov, ktoré pochádzajú z domácich zdrojov len vo veľmi nízkom objeme. Údaje ukazujú, že približne 30% nárastu vývozu zahŕňa dovážaný tovar, ktorý bol spracovaný v Srbsku a následne vyvezený späť do krajiny pôvodu ako súčasť finálneho výrobku. Rast vývozu je dôležitý, pretože typická srbská spoločnosť zameraná na vývoz je dvakrát produktívnejšia v porovnaní so spoločnosťou, ktorá nevyváža, z dôvodu tvrdej konkurencie a príležitostí učiť sa z nových trhov. Srbsko by preto malo zlepšiť prostredie pre vývozcov, zlepšiť kapacity pre služby súvisiace s vývozom a znížiť čas a náklady spojené s vymáhaním dodržiavania zmlúv. Malo by zahŕňať zníženie a odstránenie určitých ciel a netarifných prekážok, zvýšenie efektívnosti hraničnej kontroly a jej postupov a zlepšenie kvality súvisiacej infraštruktúry.

a) Dovozný a vývozný režim, obchodná prax

Vývozný režim Srbska je liberalizovaný až na niekoľko citlivých položiek, na ktoré sú potrebné licencie; ako napr. uhlie, drahé kovy, niektoré farmaceutické položky a iné. Dovozný režim do Srbska je rovnako liberalizovaný. Všetky komodity je možné voľne dovážať bez obmedzení pokiaľ ide o množstvá. Pre potravinárske komodity a chemikálie je potrebné získať povolenie na dovoz, ktoré vydáva Ministerstvo hospodárstva. Uvedené ministerstvo okrem toho, že vydáva licencie a dovozné povolenie alebo ich vydanie sprostredkuje, taktiež poskytuje aj informácie, kedy je potrebná licencia, dovozné povolenie alebo iný súhlas z iného ministerstva alebo inštitúcie. Export, import a tranzit tovaru podlieha splneniu sanitárnych, veterinárskych a fyto-sanitárnych podmienok uvedených v Zákone o medzinárodnom obchode.

Srbsko má podpísané dohody o voľnom obchode s Ruskom, Bieloruskom, Kazachstanom, Tureckom, krajinami CEFTA 2006 a EFTA. Srbsko má taktiež podpísanú aj Dočasnú dohodu o obchode a obchodných záležitostiach s EÚ a Všeobecný systém preferencií s USA. Podpísaním týchto dohôd

Srbsko umožnilo exportne orientovaným spoločnostiam bezcolný export na trhy s celkovou populáciou vyššou než 1 mld. obyvateľov.

Aktualizovaný zoznam všetkých zákonov, predpisov, nariadení a inštrukčných manuálov týkajúcich sa dovozu a vývozu tovaru môžete nájsť na webovej stránke Colného úradu <http://www.carina.rs/lat/Informacije/Stranice/Propisi.aspx>

Srbská vláda prijala vyhlášku o harmonizácii colných sadzieb pre rok 2013, ktorá je publikovaná v Úradnom vestníku Srbskej republiky č. 115 z 6. decembra 2012.

Okrem zníženia colných sadzieb je zvláštnosťou oslobodenie od platenia cla na určené komodity. Podnikateľ môže doviezť všetko okrem ojazdených motorových osobných vozidiel starších ako 5 rokov a hracích automatov. Na tovar, ktorý sa v krajine nevyrába dovozca zaplatí symbolické clo 1 %. K tomu podnikateľ potrebuje vyplniť žiadosť s odôvodnením žiadosti - potvrdenie z Obchodnej komory Srbska, že sa takýto tovar v krajine nevyrába.

Užitočné internetové odkazy:

- Srbská colná správa www.carina.rs
- Všeobecné obchodné predpisy: www.propisi.com
- Dovozný a vývozný režim www.ceftatradeportal.com/serbia

b) Základná štatistika zahraničného obchodu

V Q1 2021 Srbsko vyviezlo tovar v hodnote 4,8 mld. eur (o 13,8% viac než v istom období v r. 2020), zatiaľ čo dovoz bol redukovaný o 0,3%, tj. dosiahol takmer 6 mld. eur. Celkové výsledky zahraničného obchodu ukazujú na pozitívne tendencie exportných aktivít a salda zahraničného obchodu Srbska aj v ďalšom období. Na zníženie dovozu prevažne vplýval menší dopyt a obstarávanie energentov (o 39,8%), ale aj kapitálových výrobkov, najmä motorových vozidiel o 13,9%.

Vývoj zahranično-obchodnej bilancie SRB

Tab. č. 7

	2016	2017	2018	2019	2020
Export	17,3	19,3	21,2	23,4	17,1
Import	19,5	22,3	25,3	28,0	22,9
Obrat	36,8	41,6	46,5	51,4	40,0
Saldo	-2,2	-3	-4,1	-4,6	-5,8

mld. €

Zdroj: Štatistický úrad SRB

Zahraničný obchod bol najväčší s krajinami, s ktorými Srbsko podpísalo dohody o voľnom obchode.

c) Tovarová štruktúra zahraničného obchodu v členení vývoz/dovoz

Najväčší vývozcovia v Q1 boli sektory výroby motorových vozidiel a prívesov (528 mil. eur), výroby elektrického vybavenia (511 mil. eur), potravinárskeho priemyslu (487 mil. eur), výroby gumových a plastových produktov (441 mil. eur), výroby základných kovov (388 mil. eur) a i. Okrem spracovateľského priemyslu vysoký vývoz bol realizovaný aj v poľnohospodárstve (dominantný vývoz

Veľvyslanectvo Slovenskej republiky v Srbsku: www.mzv.sk/belehrad, emb.beograd@mzv.sk

obilia – o 45,6% viac než v r. 2020), lesníctve, poľovníctve a rybolove, čo je celkovo 31% viac než v rovnakom období v minulom roku, tj. vývoz z týchto sektorov dosiahol 383 mil. eur.

Najväčší prebytok v zahraničnom obchode, tj. pozitívne saldo zahraničného obchodu bolo registrované v sektore výroby motorových vozidiel a prívieskov vo výške 231 mil. eur, ale aj v sektoroch poľnohospodárstva, lesníctva a rybolovu (201 mil. eur) a potravinárskom priemysle (185 mil. eur). Najvýraznejší deficit v zahraničnom obchode bol registrovaný v chemickom priemysle vo výške 291 mil. eur, ale aj vo výrobe počítačov, elektronických a optických produktov (251 mil. eur).

d) Teritoriálna štruktúra zahraničného obchodu vývoz/dovoz

Najvýznamnejší zahraničný partneri Srbska z hľadiska vývozu v Q1 2021 boli:

- Nemecko (623 mil. eur)
- Taliansko (423 mil. eur)
- Rumunsko (362 mil. eur) – *najvýraznejšia pozitívna dynamika vývozu so sadzbou 44,9%*
- Bosna a Hercegovina (322 mil. eur)
- Maďarsko (245 mil. eur)

Treba zdôrazniť aj výrazný rast vývozu do Číny až o 96,3%, celkovej hodnoty 122 mil. eur. V prípade, že takéto trendy vývozu na čínsky trh budú pokračovať rok 2021 bude rekordový v histórii srbsko-čínskych ekonomických vzťahov.

Veľký nárast deficitu zahraničného obchodu bol evidovaný pri obchodovaní s Irakom a to najmä kvôli významnému zvýšeniu dovozu ropy. Zvýšený deficit s Tureckom (o 27%) a s Čínou (o 24,1%) sa dá vysvetliť zvýšenou prítomnosťou investorov z týchto krajín a teda aj zvýšeným obstaraním vybavenia, surovín a iných vecí potrebných pre pracovníkov, pracujúcich na výstavbe rôznych infraštruktúrnych projektov. V ďalšom období sa dá očakávať nárast vývozu aj dovozu a v druhom polroku aj zvýšený dovoz energie.

e) Vývoj zahraničného obchodu so SR za posledných päť rokov (vývoz/dovoz)

V roku 2020 sa obrat bilaterálnej obchodnej výmeny prepadol o 14,8 % a to na úroveň spred roka 2017, čím sa zvrátil stúpajúci trend posledného obdobia. V roku 2019 bol zaznamenaný najvyšší obrat zahranično-obchodnej spolupráce so Srbskom za ostatných 10 rokov. Slovenský export klesol o 6 %, pričom najvýznamnejší prepad zaznamenali komodity z kategórie nerastných palív a minerálnych olejov. Dovoz zaznamenal v roku 2020 pokles až o 22,2 %. Hlavným dôvodom tohto poklesu bola nižšia výkonnosť slovenského automobilového priemyslu v roku 2020, na ktorý sú naviazané dodávky srbských subdodávateľských spoločností. Najvýznamnejšími vývoznými komoditami v roku 2020 boli tradične elektrické stroje, prístroje a zariadenia (37,7 % celkového vývozu), kotly, stroje, prístroje a plasty. V prípade elektrických strojov, prístrojov a zariadení ide najmä o reexport ázijských výrobcov telefónnych súprav cez SR. Najvýznamnejšou dovoznou komoditou ostávajú, aj napriek poklesu dodávok pre slovenský automobilový priemysel, dodávky elektrických strojov, prístrojov a zariadení (49,5 % celkového dovozu).

Vývoj zahranično-obchodnej spolupráce medzi SR a SRB za posledných 5 rokov

Tab. č. 8

	2016	2017	2018	2019	2020
Export	318,7	349,9	374,2	363,9	342,0
Import	314,0	353,9	391,9	430,9	335,3

mil. €

Obrat	632,7	703,8	766,1	794,8	677,3
Saldo	4,7	-4,0	-17,8	-66,9	6,8

Zdroj: MZVaEZ SR

Vzájomné investície medzi SR a Srbskom

Na základe dostupných údajov Národnej banky Srbska (NBS) predstavovali slovenské investície v Srbskej republike v rokoch 2010 až 2017 približne 30,2 mil. eur.

Pozn.: V rámci spolupráce a investícií uvádzajú štatistické údaje 358 slovenských firiem pôsobiacich na území Srbska a 100 srbských firiem, pôsobiacich na Slovensku – ide zväčša o malé podniky, veľakrát s 1 osobou.

Slovenským spoločnostiam sa doteraz podarilo úspešne zrealizovať v Srbsku **viacero projektov**: v oblasti využívania obnoviteľných zdrojov energie (aquapark na geotermálnu vodu pri Báčskom Petrovci, niekoľko fotovoltaických elektrární, vybudovanie bioplynových staníc, výroba peliet z biomasy), dodanie informačného systému na podporu predaja elektrickej energie pre JP Elektroprivredu Srbije, dodanie riadiacej jednotky na regulovanie, distribúciu a spotrebu elektrickej energie v domácnostiach, uskutočnené 2 privatizačné projekty (v oblasti výroby železničných vagónov), realizujú sa projekty v oblasti ochrany životného prostredia (čistiarne odpadových vôd). Nedávnou slovenskou akvizíciou v Srbsku je kúpa podniku „14. Oktobar“ v Kruševci (špeciálna výroba, strojársky priemysel) a fabriky na výrobu autobaterií „Black Horse“ v Sombore.

V súčasnosti je **rozpracovaných niekoľko investičných projektov v oblasti využívania obnoviteľných zdrojov energie** (bioplynové stanice, výstavba malých vodných elektrární), projektov budovania čistiarní odpadových vôd a komunálnych projektov, pokračujú rokovania o spolupráci s jednotlivými okresmi.

V štádiu posudzovania srbskou stranou bola aj **ponuka na realizáciu centrálného registra obyvateľov** spoločnosťou Gratex International Bratislava (formou účasti podnikateľov na realizovaní slovenskej oficiálnej zahraničnej pomoci). Ponuka je stále otvorená, ale zrejme Srbsko pristúpi k realizácii vo svojej vlastnej rézii s príspevkom Svetovej banky a UNDP v oblasti digitalizácie. Trvá záujem o prevzatie ďalších realizovaných projektov SR v oblasti e-Governmentu a zefektívnenia verejnej správy (klientské centrá), vrátane uzatvorenia MoU o spolupráci v uvedenej oblasti.

Investičné možnosti v Srbsku

Slovenské podnikateľské subjekty majú možnosť využiť privatizáciu srbských podnikov. Regionálna rozvojová agentúra Srbskej republiky ponúka v súčasnosti na predaj 11 významných podnikov a rad podnikov z rôznych oblastí priemyslu a baníctva, poľnohospodárstva, rybníctva, lesníctva, vodohospodárstva, stavebníctva, dopravy, obchodu, cestovného ruchu, remeselníctva, komunálnych a finančných služieb, vzdelávania a kultúry, zdravotníctva a sociálnej ochrany. Perspektívnymi oblasťami pre slovenských investorov sú najmä oblasti:

- energetika
- životné prostredie
- infraštruktúra
- informačné technológie
- poľnohospodárstvo
- kúpeľníctvo

Jednou z významných oblastí spolupráce medzi SR a Srbskom sa stáva **problematika inovácií**. Za týmto účelom bolo podpísané Memorandum o porozumení o spolupráci medzi Slovenskou inovačnou a energetickou agentúrou (SIEA) a Inovačným fondom Srbska. Od začiatku roka 2018 sa podarilo SIEA vo vzťahu k Srbskej republike zrealizovať niekoľko aktivít týkajúcich sa transferu slovenských skúseností. Na škodu veci je zatiaľ skutočnosť, že nebol vytvorený srbskou stranou finančný mechanizmus prostredníctvom ktorého by boli projekty ako napr.: vauchery OZE, elektromobilita podporované.

Pozn.: v roku 2018 sa zástupcovia SIEA zúčastnili v Belehrade rokovaní zameraných na zdieľanie skúseností v oblasti inovačných voucherov, kritérií ich hodnotenia, prínos pre podnikateľov a ďalších aktérov inovačného ekosystému, ako aj výmeny skúseností z oblasti energetickej efektívnosti, v máji 2018 SIEA zrealizovala workshopy v Báčskom Petrovci a v Novom Sade spojené s transferom skúseností z budovania inovačného prostredia a zvyšovania povedomia o inováciách).

Presadzovanie spolupráce by malo podporiť aj „**Memorandum o porozumení o spolupráci v oblasti digitalizácie verejnej správy medzi Úradom podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu a srbským Kabinetom ministra pre inovácie a technologický rozvoj**“.

V SR vznikla tzv. „Digitálna koalícia“, ktorej úlohou je spojiť štátne, verejné, súkromné a akademické inštitúcie nielen pre zvládnutie digitálnej transformácie štátu, ale aj priblíženie tohto sektoru občanom. V SR bol od 1.9.2018 zavedený princíp „jedenkrát a dosť“, ktorý určuje zdieľanie digitálnych informácií medzi štátnymi inštitúciami tak, aby neboli od občanov vyžadované rôzne doklady k podávaným žiadostiam, ak boli raz štátom prijaté.

Rozpracovaný je aj projekt reformy riadenia verejných financií v Srbskej republike na základe memoranda o spolupráci medzi ministerstvami financií Slovenskej republiky a Srbskej republiky, podpísaného v októbri 2017.

Prioritné oblasti

Ako aj v minulých rokoch prioritnými oblasťami Srbska zostávajú **stavebníctvo, energetika, zelená agenda, ochrana životného prostredia, digitalizácia, technológia, inovácie, poľnohospodárstvo**.

Podľa slov premiérky A. Brnabić Srbsko v r. 2021 začalo s **treťou fázou transformácie hospodárstva**, v ktorej sa hospodársky rast zakladá na nových technológiách pre udržateľný rozvoj najmä na energetickej tranzícii a zelenej ekonomike, digitalizácii zdravotníctva a biomedicínskej technológii. **Priaznivé výsledky krajiny sa zakladajú najmä na rastu stavebného priemyslu a investovania do infraštruktúry.** Aktuálne prebieha výstavba diaľnic a rýchlych ciest na viac ako 330 km a vo fáze projektovania je okolo 700 km ciest. V auguste r. 2020 bola otvorená diaľnica „Miloš Veliki“ Belehrad-Čačak a práce pokračovali na duhej časti diaľnice Čačak-Požega. Začala výstavba aj Fruškogorského a Moravského koridoru, s cieľom lepšie prepojiť všetky časti krajiny. V druhej polovici r. 2021 začne výstavba prvej časti diaľnice Niš-Merdare, diaľnice Belehrad-Zrenjanin-Nový Sad a rýchlostnej železnice Nový Sad-Kelebija. Štát s európskymi partnermi otvoril iniciatívu investovania do rýchlostnej železnice Belehrad-Niš, na čo EÚ zabezpečí grant vo výške cca. 650 mil. eur. Okrem cestnej a železničnej infraštruktúry Srbsko v ďalších 5 rokoch zainvestuje 5 mld. eur do kanalizačnej a vodovodnej siete a do čističiek odpadových vôd vo všetkých častiach krajiny.

S cieľom zlepšiť a urýchliť situáciu v oblasti **energetiky** v rámci energetickej zelenej tranzície ministerstvo energetiky a baníctva sa venovalo harmonizácii legislatívy s právnym rámcom EÚ a schválilo Zákon o obnoviteľných zdrojov energie, Zákon o energetickej efektívnosti a racionálnom využívaní energie a Zákon o novelách zákona o energetike. V r. 2022 sa očakáva cca. 150 mil. eur

investícií do energetickej efektívnosti a hodnota plánovaných investícií v oblasti energetiky a baníctva v ďalších 10 až 15 rokov bude cca. 16 mld. eur

Ministerstvo energetiky vyhlásilo, že Srbsko ráta s veľkými investíciami do výstavby nových kapacít v rámci energetickej tranzície. Nové kapacity budú zahŕňať stredné a veľké hydroelektrárne, plynové, solárne a veterné elektrárne, zatiaľ čo sa aktívnejšie bude robiť na odstávke tepelných elektrární a nečistých zdrojov výroby energie.

Okrem energetickej legislatívy bol v marci 2021 schválený aj zákon o klimatických zmenách, čo je v podstate prvý systematický zákon, ktorý určuje základ na obmedzenie emisií skleníkových plynov. V priebehu r. 2020 Srbsko pripravilo aj stratégiu obehového hospodárstva, ale aj konkrétnych projektov v oblasti ochrany životného prostredia (výstavba čističiek odpadových vôd, zariadení na prevádzku skládok, výmena energentov v teplárnach, čistenie nelegálnych skládok a i.).

Ďalšou kľúčovou oblasťou transformácie je prepojenie **biotechnológie s technológiou**. Niektoré výsledky takéhoto prepojenia je už možné všimnúť (výroba vakcíny proti COVID-19, nové lieky na liečenie rakoviny, látkový inžiniering a i.). Úrady vidia veľký potenciál v tejto oblasti a preto v najbližšej dobe bude postavený „Biofor“ kampus, ktorý bude zahŕňať sektory biomedicíny, biotechnológie, bioinformatiky a biodiverzity, ktoré sa budú zaoberať transformáciou nie len v oblasti zdravotníctva, ale aj potravín, poľnohospodárstva, energetiky a i. Štát chce aj naďalej investovať do vzdelania mladých a od 1. septembra 2021 žiaci základných škôl sa v školách budú učiť o umelej inteligencii. Takéto rozhodnutie prišlo po úspešne implementovanom projekte zavádzania povinného predmetu „informatika a programovanie“ do základných škôl. Štát pokračuje aj v modernizácii škôl, t.j. školských technológií, zabezpečovaním internetu, počítačov, počítačového vybavenia a digitálnych učebníc do všetkých škôl. Efektívne sa pracuje aj na rozšírení internetovej siete a mobilného signálu vo všetkých častiach krajiny.

Poľnohospodárstvo v Srbsku každý rok zaznamenáva čoraz väčší pokrok aj vo výrobe, vývoze, ale aj v technológiách a modernizácií. Štát sa snaží zastaviť odchod mladých ľudí z vidieka, resp. umožniť návrat a oživenie vidieka. Takúto tendenciu podporuje aj EÚ, najmä cez IPA fondy určené pre poľnohospodárstvo, ktoré mali v posledných rokoch dobrú odozvu občanov, ktorí sa čoraz viac uchádzajú o jednorazovú pomoc alebo priaznivé úvery, zabezpečené cez tento program. V r. 2021 bude spracovaný návrh IPARD III programu 2021-2027 pre subvencie do rozvoja vidieka a na jeseň sa očakáva jeho akreditácia a schválenie, zatiaľ čo prvá verejná výzva bude začiatkom r. 2022. Aktuálne sú k dispozícii opatrenia z IPARD II programu – investície do hmotného majetku poľnohospodárskych gazdovstiev, investície do hmotného majetku v súvislosti so spracovaním a marketingom poľnohospodárskych a rybárskych výrobkov, diverzifikácia poľnohospodárskych gazdovstiev a rozvoj podnikania, technická pomoc. V minulom roku sa aktívnejšie začalo s digitalizáciou v sektore poľnohospodárstva a bola implementovaná platforma na elektronickú registráciu sezónnych pracovníkov, čím sa taktiež pomohlo v boji proti šedej ekonomike.

V. MARKETINGOVÁ STRATÉGIA

a) Obchodné zvyklosti v teritóriu

Podmienky a postupy obchodovania v rámci jednotného srbského trhu ako aj ochranu trhu i ochranu proti nekalej hospodárskej súťaži upravuje Zákon o obchode. Činnosť obchodných spoločností reguluje Zákon o obchodných spoločnostiach. Pri registrácii obchodných spoločností majú domáce i zahraničné

subjekty rovnaké práva a povinnosti. Registráciu obchodných spoločností v Srbsku reguluje Zákon o registrácii obchodných spoločností. V praxi sa na podnikanie najčastejšie používa spoločnosť s ručením obmedzeným.

Obchodné misie prichádzajúce do Srbska majú rozhodne svoj význam a to najmä ak ide o firmy, ktoré nie sú v tejto krajine etablované. Domáci podnikatelia prikladajú účasti na výstavách a veľtrhoch pomerne veľkú dôležitosť. Avšak slovenské podnikateľské subjekty len veľmi málo využívajú možnosť prezentovať svoje výrobné a obchodné aktivity na významných veľtrhoch a výstavách, ktoré sa v hlavných centrách v Belehrade a Novom Sade uskutočňujú prakticky po celý rok.

Pre klasifikáciu tovaru sa v Srbsku používa Štandardná medzinárodná obchodná klasifikácia SITC 4.

Pre označovanie výrobkov neexistuje v Srbsku všeobecný zákon. Niektoré špecifické druhy tovarov ako napríklad potraviny, kozmetika, čistiace prostriedky, obuv, hračky, pesticídy, chemikálie, elektrické spotrebiče, stavebné materiály a iné výrobky majú špecifické pravidlá pre označovanie. Čo sa týka balenia, vo všeobecnosti platí, že hmotnosť obalu výrobku má byť ohraničená na minimálne primerané množstvo v závislosti od druhu výrobku, samozrejme s tým, aby bola zaistená úroveň bezpečnosti balených výrobkov/surovín. Obaly by mali byť vyrobené a navrhnuté tak, aby vplyv na životné prostredie počas ich odkladania bol čo najmenší.

b) Vyhodnotenie odbytových možností SR

Ako bolo vyššie uvedené, v Srbsku pokračuje reštrukturalizácia ekonomiky. Priemyselnú výrobu začínajú ťahať zahraničné investície. Darí sa rozvíjať poľnohospodárstvo a potravinárstvo, ktoré zostávajú najperspektívnejšími oblasťami hospodárstva. Pokračuje snaha o investície do dopravnej infraštruktúry, tie sú však financované takmer výlučne zo zahraničných úverov. Vzhľadom na stále vysoký dlh Srbska v zahraničí, nie je MF SRB príliš ochotné poskytovať ďalšie garancie na štátne úvery. ZÚ Belehrad preto odporúča obozretnosť pri rokovaniach o dodávkach, ktoré priamo súvisia so štátnymi investíciami (hlavne dopravné staviteľstvo - železničné koľaje a podvaly, cestné zvodidlá a pod.) A v každom prípade je na prospech predbežné prerokovanie takýchto zámerov v rámci Zmiešanej hospodárskej komisie, ktorá sa každoročne koná – t. r. sa očakáva uskutočnenie na jeseň v Bratislave.

Vnútroštátny reformný proces v Srbskej republike a začleňovanie do EÚ posilňujú aj ekonomické vzťahy. Existuje celý rad príkladov zapojenia slovenských spoločností do infraštruktúrnych alebo energetických projektov v Srbsku. Je čas, aby sa vzájomné vzťahy ešte viac materializovali do obchodných a investičných kontaktov.

Prístupový proces Srbska k EÚ otvára značné príležitosti pre vstup slovenských spoločností a investícií na srbský trh. Stály záujem slovenskej podnikateľskej sféry o Srbsko poukazuje na to, že podnikatelia sú si vedomí potenciálu srbskej ekonomiky.

Perspektívne oblasti pre slovenský export:

- **Doprava** - infraštruktúra železničná, cestná, riečna, na ktorú sa vyčleňujú značné finančné čiastky, ale takmer výlučne zo zahraničných úverov.

Pozn.: Odporúčame opatrnosť pri rokovaniach vzťahujúcich sa k štátnym investíciám, ktoré je potrebné predbežne prerokovať v rámci slovensko-srbskej zmiešanej hospodárskej komisie

- **Energetiku** - dáva priestor pre najmodernejšie technológie, ako aj zelenú energetiku. Prípravou k výstavbe elektrární alebo ich rekonštrukcie sa naskytuje celý rad príležitostí subdodávkami a technickým poradenstvom. Záujem je aj o údržbu a generálne opravy už existujúcich závodov, obnovu riadiacich systémov energetických blokov elektrární, rozširovanie elektrickej siete

Pozn.: Energetika je jedným z najzaujímavejších odborov, vzhľadom k prístupovému procesu bude Srbsko nútené uzavrieť nevyhovujúce elektrárne - cca. 1000MW

- **Priemysel** - čiastočne privatizované spoločnosti orientované na priemysel majú záujem o rôznorodú spoluprácu. Záujem je aj o priemyselné kotly, armatúry, pivovary, cementárne, mlyny atď. Šancu pre slovenských dodávateľov investičných celkov poskytuje aj proces privatizácie a reštrukturalizácie 403 podnikov ako aj 99 určených k bankrotu
- **Petrochémia** - možnosti pre slovenské spoločnosti sú v subdodávkach a doplňujúcich službách v prípade začatia výstavby Južného prúdu
- **Životné prostredie** – v Srbsku chýba základná ekologická infraštruktúra. Podľa štandardov EÚ je čistených len necelých 15% odpadových vôd - potrebné technológie sa prakticky v Srbsku nevyrábajú. Napriek zložitému byrokratickému schvaľovaciemu procesu šancu dávajú slovenským spoločnostiam aj malé hydroelektrárne. Vzhľadom na finančné problémy miestnej samosprávy vidíme možnosť využitia Fondu technickej spolupráce SR a EBOR prípadne Spoločného európskeho fondu pre krajiny západného Balkánu. Očakávané investície v uvedenom sektore sa pohybujú vo výške 6,15 mld. eur. V súvislosti s rozvojom odpadového hospodárstva a jeho triedenia sa dá očakávať zvýšený dopyt po dotriedňovacích linkách, kontajneroch a spolupráci v danej oblasti
- **Poľnohospodárstvo** – tomuto sektoru sa v Srbsku prikladá značný význam. Pozornosť je potrebné venovať ekonomickej situácii jednotlivých farmárov. Záujem je o poľnohospodárske stroje, zavlažovacie systémy ako aj technológie čističiek odpadových vôd a upravovaní pitných vôd. Návšteva ministerky pôdohospodárstva s podnikateľskou misiou by mohli dať základný kameň tejto perspektívnej oblasti
- **Výskum a vývoj**- projektov nanotechnológií, biotechnológií a obnoviteľných zdrojov energií.

Z pohľadu slovenských firiem sú zaujímavé hlavne odvetvia **stavebníctva a infraštruktúry, energetiky, životného prostredia, OZE, projekty zamerané na energetickú účinnosť ale aj digitalizácie a inovácie** (vzhľadom na nedostatočnú rozvinutosť v porovnaní so štátmi EÚ). Všetky tieto odvetvia vláda verejne deklaruje ako prioritné a to sa odzrkadľuje aj na množstve prostriedkov vyčlenených na realizáciu projektov. Veľké obchodné príležitosti ponúka ambiciózný plán „Srbsko 2025“, ktorého súčasťou sú rozsiahle verejné investície vo výške 14 mld. EUR. Do dopravnej a železničnej infraštruktúry by malo sa investovať viac ako 9 mld. EUR.

Okrem spomenutých odvetví je možné aj väčšie **zapojenie slovenských subjektov do potravinárskeho priemyslu, poľnohospodárstva, modernizácie odpadového hospodárstva, biomasy, vodovodov, kanalizácií, ale aj cestovného ruchu**. Slovenské spoločnosti pri prenikaní na srbský trh môžu ťažiť z veľmi dobrého mena firiem už úspešne etablovaných v Srbsku

EÚ uzavrela so Srbskom dohodu o zóne voľného obchodu čo dáva slovenským podnikateľským subjektom určité výhodu.

c) Marketingová stratégia pri vývoze do teritória

Najčastejšou formou dopravy do Srbska je cestná doprava. Vhodnou alternatívou môže byť aj železničná a lodná preprava, treba však rátať s dlhšou dobou dopravy. V prípade dovozu tovaru vlakom zo SR, bude tovar prečlený na hraničnom prechode Tompa (Maďarsko)/ Kelebija.

Pre označovanie výrobkov neexistuje v Srbsku všeobecný zákon. Niektoré špecifické druhy tovarov ako napríklad potraviny, kozmetika, čistiace prostriedky, obuv, hračky, pesticídy, chemikálie, elektrické spotrebiče, stavebné materiály a iné výrobky majú špecifické pravidlá pre označovanie. Čo sa týka balenia, vo všeobecnosti platí, že hmotnosť obalu výrobku má byť ohraničená na minimálne primerané množstvo v závislosti od druhu výrobku, samozrejme s tým, aby bola zaistená úroveň bezpečnosti balených výrobkov/surovín. Obaly by mali byť vyrobené a navrhnuté tak, aby vplyv na životné prostredie počas ich odkladania bol čo najmenší.

Registráciu obchodných spoločností v Srbsku reguluje Zákon o registrácii obchodných spoločností. Domáce a zahraničné subjekty majú pri registrácii spoločnosti rovnaké práva a povinnosti. Registráciu obchodných spoločností vykonáva Agentúra pre hospodárske registre (www.apr.gov.rs), ktorá riadi registráciu firiem na princípe „one-stop-shop“ s jednoduchým administratívnym postupom. Registračný systém one-stop-shop vznikol zjednotením postupov pre začatie podnikania na jednom mieste a elektronickým prepojením Agentúry pre hospodárske registre (APR), Daňového úradu (TA), Fondu pre dôchodkové a invalidné poistenie (PIO) a Fondu pre zdravotné poistenia (RZZO). Lehota registrácie obchodného subjektu je 5 dní.

Žiadosť na registráciu je možné stiahnuť z webovej stránky (www.apr.gov.rs). Doklady, ktoré je potrebné predložiť na založenie spoločnosti:

- dôkaz o identite zakladateľa(-ov) (*kópia osobného preukazu alebo cestovného pasu*) a výpis z registra, ak je zakladateľom právnická osoba, ktorá nie je registrovaná v APR,
- zakladateľská zmluva (*rozhodnutie alebo dohoda*) s overenými podpismi zakladateľov,
- potvrdenie z banky o zaplatení peňažného vkladu (*základné imanie – 500 EUR*) na dočasný účet alebo overené vyhlásenie zakladateľa, že zabezpečil peňažný vklad, (*Uvedený vklad je potrebné vložiť v protihodnote v dinároch (RSD) - oficiálna mena Srbska*).
- rozhodnutie o vymenovaní zástupcu spoločnosti, ak zástupca nie je určený zakladateľskou zmluvou,
- overený podpis oprávneného zástupcu.
- potvrdenia o zaplatení poplatkov

Zákon o registrácii hospodárskych subjektov a Zákon o obchodných spoločnostiach je možné nájsť na internetovej stránke Agentúry pre hospodárske registre v časti zákony a nariadenia. Poplatok za registráciu spoločnosti je 4.500 RSD. Pri podaní žiadosti o registráciu spoločnosti je potrebné zaplatiť aj poplatok za zverejnenie registračnej listiny vo výške 1.000 RSD. Poplatok za registráciu pobočky domáceho podnikateľského subjektu je 2.500 RSD.

Odporúčania

- Imidž srbského trhu je horší ako tomu v skutočnosti je, napriek tomu je potrebné byť opatrný počas obchodných rokovaní a hľadanií obchodného predstaviteľa
- Nezabúdajte, že v trhovom hospodárstve je rozhodujúca konkurencieschopnosť vášho výrobku
- Srbsko je národnostne veľmi rozmanitá krajina a preto sú zjavné značné rozdiely medzi severnou (katolíci, evanjelici) a južnou moslimskou časťou krajiny – podľa toho sa treba aj správať
- Trh je pomerne dobre saturovaný preto je potrebné kritické posúdenie uplatnenia výrobku na trhu. Možnosť financovania projektov zvyšuje šancu úspechu
- Srbský trh je perspektívny a najväčší na západnom Balkáne, avšak nie je namieste eufória alebo skepsa. Začatie obchodovania so Srbskom je beh na dlhé trate, ale keď sa etabluje a získate dobrého partnera budete spokojný na tomto perspektívnom trhu
- Za neserióznosť sa považuje nasadzovanie cien – vhodnejšie je konať otvorene
- Opatrnosť a pozornosť si vyžaduje možná druhotná platobná neschopnosť a dlhšia doba splatnosti. V prípade okamžitej úhrady srbské spoločnosti požadujú zľavu.
- Srbský podnikatelia vás prekvapia dobrým prehľadom o vašich výrobkoch, partnerských vzťahoch a konkurenčných cenových reláciách – nepodceňujte ich
- Srbskí partneri sú pohostinní a pri ukončení rokovania vás pozývajú na obed, vhodné je pozvanie pri najbližšej príležitosti opätovať

- Potrebne je cielené načasovanie rokovaní s partnermi a jeho spojenie s účasťou na príslušnom veľtrhu s vykonaním marketingového konania, ktoré vám veľa prezradí o vašej komodite na trhu.

Informácie o dôveryhodnosti a solventnosti obchodného partnera, prípadne informácie o jeho referenciách je možné získať prostredníctvom Hospodárskej komory Srbska („Privredna komora Srbije“), ale taktiež aj na internetovej stránke Agentúry pre hospodárske registre („Agencija za privredne registre“, www.apr.gov.rs) a Národnej banky Srbska (www.nbs.rs). Informácie o miestnom trhu je možné získať na internetovej stránke Hospodárskej komory Srbska (www.pks.rs).

V prípade vzniku obchodných sporov ich riešenie závisí od formulácie podmienok v obchodnom kontrakte. Srbský partner vo väčšine prípadov trvá na ich riešení na Obchodnom súde v Belehrade („Privredni sud“), alebo na Arbitrážnom súde pri Hospodárskej komore Srbska podľa miestneho právneho poriadku.

Štátne sviatky:

- 01.01. Nový rok
- 07.01. Pravoslávne Vianoce
- 15.02. Deň štátnosti RS a deň armády RS
- 24.04. Veľký piatok
- 25.04. Veľkonočné sviatky
- 01.05. Sviatok práce
- 11.11. Deň prímeria
- 25.12. Vianočné sviatky

Praktické telefónne čísla v teritóriu:

+381 predvoľba krajiny
+381(0)11-344-15-15 odťahovej služby
1987 pomoc na ceste
192 Polícia
193 Hasiči
194 Rýchla zdravotnícka pomoc
988 telefonické informácie
9812 všeobecné informácie

Dátum: 31. máj 2021